

บทที่ 1

บทนำ

1.1 สภาพปัญหา

เป็นที่ตระหนักดีว่า สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันเบื้องต้นทางสังคมที่มีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าของมนุษยชาติ ครอบครัวจะทำหน้าที่เป็นปฏิมากรรมหล่อหลอมเด็กให้เจริญเติบโตต่อไปภายนอกอย่างมีคุณภาพ ดังนั้นการช่วยเหลือเด็กที่ประสบปัญหาทางสังคมหรือที่ตกอยู่ในภาวะยากลำบาก จึงมุ่งที่จะช่วยเหลือเด็กให้อยู่ในครอบครัวได้ต่อไป การรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ต้องเป็นวิธีการสุดท้าย เมื่อไม่สามารถช่วยเหลือด้านอื่นๆ ได้แล้ว

กรมประชาสงเคราะห์เป็นองค์กรภาครัฐบาล ที่ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองเด็ก โดยมุ่งเสริมสร้างสถาบันครอบครัวให้สามารถกระทำหน้าที่ตามบทบาท โดยธรรมชาติได้อย่างเข้มแข็ง เพราะครอบครัวที่สมบูรณ์อย่างน้อยจะต้องประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก เพื่อเป็นสายสัมพันธ์เชื่อมโยงความรักความห่วงใยและความผูกพันซึ่งกันและกันอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ แต่กระนั้นก็ยังมีความจำเป็นที่ครอบครัวที่ประสบปัญหาด้านต่างๆ อีกมากมายที่ไม่อาจกระทำหน้าที่ของสถาบันครอบครัว ดังกล่าวนี้ได้ แม้รัฐจะได้มุ่งช่วยเหลือ แก้ไขฟื้นฟูเพื่อให้ครอบครัวกลับคืนสู่สภาพปกติด้วยวิธีการต่างๆ แล้วก็ตามก็ไม่อาจประคับประคองสภาพครอบครัวของคนไปได้ โดยเฉพาะเด็กซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวจะตกอยู่ในภาวะยากลำบากไม่อาจช่วยเหลือตนเองได้ รัฐจึงต้องเข้าคุ้มครองเด็กเหล่านั้น ในรูปแบบของสถานสงเคราะห์

อย่างไรก็ตาม เมื่อเด็กต้องเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้แล้ว กรมประชาสงเคราะห์ก็ยังคงกระทำหน้าที่ทุกวิถีทางที่จะช่วยเหลือเด็กได้ออกไปใช้ชีวิตในสภาพครอบครัวอีก ในลักษณะของครอบครัวทดแทน เช่น ครอบครัวอุปถัมภ์ (FOSTER HOME) และ ครอบครัวบุญธรรม (ADOPTIVE HOME)

การยกเด็กให้เป็นบุตรบุญธรรมหรือการจัดหาครอบครัวบุญธรรมเป็นการหาครอบครัวทดแทนที่ถาวรให้กับเด็ก แม้จะไม่ใช่ครอบครัวที่แท้จริงของเด็กก็ตาม โดยมีความเชื่อว่าครอบครัวบุญธรรมที่เลือกสรรแล้วนี้ จะกระทำหน้าที่ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็ก เพื่อให้เด็กนั้นสามารถเจริญเติบโต ได้พัฒนาการตนเองทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม เสมือนเป็นครอบครัวที่แท้จริงของเด็กเอง

อย่างไรก็ตาม จากสภาพการณ์ดังกล่าวเมื่อเด็กเข้าสู่ครอบครัวทดแทนที่ถาวรแล้ว ก็คล้ายกับกรมประชาสงเคราะห์จะสามารถวางมือไปได้ขณะหนึ่ง แต่สภาพความเป็นจริงแล้ว แม้กรมประชาสงเคราะห์จะเป็นสื่อกลาง คอยอำนวยความสะดวกหรือจัดหาครอบครัวที่เหมาะสมให้กับเด็กแล้วก็ตาม แต่ตลอดเวลาที่เด็กเจริญเติบโตในครอบครัวใหม่นั้น ก็มีแง่มุมของปัญหาต่างๆ ที่กรมประชาสงเคราะห์ต้องทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำช่วยเหลือตลอดเวลา เช่น ทักษะคติหรือความเชื่อของครอบครัวคนไทยในเรื่องโซกลางของการนำสิ่งมีชีวิตมาเลี้ยงดูในครอบครัว หรือหวัหระแวงในภูมิกำเนิดในส่วนของคุณดี-ความเลวตลอดจนความกลัวปัญหาในอนาคต เมื่อเด็กทราบความจริงจากเพื่อนบ้านหรือโรงเรียนจึงต้องการปิดบังเป็นความลับอย่างยิ่งยวด ปัญหาเหล่านี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ทุกความจิตใจของผู้เป็นพ่อ-แม่ บุญธรรม ซึ่งควรจะได้รับทราบข้อจำกัดไปโดยการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง

นับตั้งแต่ได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา ได้มีผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเป็นจำนวนมาก ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จากรายงานประจำปี พ.ศ. 2539 ของกรมประชาสงเคราะห์ ปรากฏสถิติครอบครัวชาวต่างประเทศที่ขอรับเด็กไทยเป็นบุตรบุญธรรมเรียงลำดับมากที่สุด คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมัน แคนาดา อังกฤษ ออสเตรเลีย อิตาลี สวีเดน สวิตเซอร์แลนด์ เบลเยียม เดนมาร์ก เนเธอร์แลนด์ และนอร์เวย์ ฯลฯ แต่เนื่องจากเงื่อนไขของข้อกฎหมายต่างๆ ที่จะต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ ทำให้การพิจารณาคำเนินการมอบเด็กให้ชาวต่างประเทศไปเลี้ยงดูต้องใช้เวลาพอสมควร แต่กระนั้นก็ตาม เด็กกำพร้าของไทยก็ถูกขอไปเลี้ยงดูโดยคนต่างชาติเป็นจำนวนมาก ทั้งที่อยู่ระหว่างดำเนินการและที่ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว (ตารางที่ 1 : อ้างแล้ว)

การพิจารณามอบเด็กให้เป็นบุตรบุญธรรมเป็นเรื่องละเอียดอ่อนต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ รัดกุม โดยเฉพาะกับผู้ขอรับเด็กกำพร้าหรือถูกทอดทิ้ง ดังนั้นจึงต้องมีการศึกษาข้อมูลของผู้รับเด็กอย่างละเอียด นับตั้งแต่ภูมิลำเนา สภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สุขภาพกายและใจ ความสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้าน รวมทั้งพยานบุคคล ตลอดจนทัศนคติความเชื่อต่าง ๆ เป็นตัวประกอบการพิจารณาอีกด้วย ซึ่งในเรื่องของทัศนคติของครอบครัวคนไทยนับเป็นมูลเหตุประการสำคัญประการหนึ่ง ที่เป็นต้นเหตุแห่งความไม่ราบรื่นในการเลี้ยงดูที่บั่นทอนความรู้สึกที่ดีต่าง ๆ ของทั้งเด็กและครอบครัว

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบแนวคิดและทัศนคติต่างๆของครอบครัวคนไทย ที่ขอรับเด็กกำพร้าเป็นบุตรบุญธรรม
2. เพื่อทราบถึงเหตุผล ปัญหาอุปสรรค ในแง่มุมต่าง ๆ ที่ทำให้การเลี้ยงดูเด็กไม่ราบรื่น ต้องเปลี่ยนใจล้มเลิก หรือคืนเด็กให้สถานสงเคราะห์
3. เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในแนวความคิด ทัศนคติที่ถูกต้องเป็นการสนับสนุนให้ครอบครัวคนไทย ช่วยเหลือเด็กกำพร้าหรือมีปัญหาต่างๆ ได้เติบโตในสภาพครอบครัวทดแทน
4. เพื่อตระหนักถึงความละเอียดอ่อนของกระบวนการรับเด็กกำพร้าเป็นบุตรบุญธรรม
5. เพื่อเสนอข้อคิดเห็นในส่วนที่ควรแก้ไขปรับปรุงขององค์กรและเจ้าหน้าที่ในฐานะผู้ให้บริการ

1.3 ขอบเขตและวิธีการนำเสนอ

1. การเสนอผลงานนี้ได้ศึกษาจากประสบการณ์ตรง ในฐานะผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานตามลำดับต่างๆ
 - ในฐานะหัวหน้างานบุตรบุญธรรมไทย (พ.ศ. 2522)
 - ในฐานะอนุกรรมการการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมประจำจังหวัด ชลบุรี (พ.ศ. 2527-2531) กาญจนบุรี (พ.ศ. 2531-2533) ปทุมธานี (พ.ศ. 2533-2536)
 - ในฐานะอนุกรรมการการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมส่วนกลาง (พ.ศ. 2536 - ถึงปัจจุบัน)
 - ในฐานะผู้ตรวจราชการกรมประชาสงเคราะห์ (ปัจจุบัน)
2. สถิติข้อมูลในผลงานนี้ได้จากศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม และจากการสอบถาม/สัมภาษณ์ครอบครัวบุญธรรม จำนวน 60 ครอบครัวตามโครงการติดตามผลที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเขตตรวจราชการ (พ.ศ. 2539) และศึกษาจากแฟ้มประวัติของครอบครัวผู้ขอรับบุตรบุญธรรม 120 ครอบครัว
3. ศึกษาด้านแนวคิด/ทัศนคติของครอบครัวคนไทย ที่ขอเด็กกำพร้าเป็นบุตรบุญธรรม

1.4 นิยามศัพท์

"**คู่สมรส**" หมายถึง ชายไทยและหญิงไทยที่สมรสกันและได้จดทะเบียนสมรสโดยถูกต้องตามกฎหมายและยังใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในฐานะสามีภรรยา

"**ทัศนะ**" หมายถึง ความคิดเห็น การรับรู้ และความเข้าใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคล

"**บุตรบุญธรรม**" หมายถึง บุตรที่มีได้เกิดจากครรภ์ของผู้ขอ แต่เป็นเด็กกำพร้าหรือบุตรของผู้อื่น ซึ่งผู้ขอได้ขอมารับเลี้ยงในฐานะบุตร โดยมีการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมตามกฎหมาย

"**พ่อแม่บุญธรรม**" (ADOPTIVE PARENTS) หมายถึง คู่สมรสที่ขอเด็กไปเลี้ยงดูในฐานะบุตรบุญธรรม และไม่ใช่ว่าพ่อแม่ที่แท้จริงของเด็ก

"**ครอบครัวบุญธรรม**" (ADOPTIVE HOME) หมายถึง ครอบครัวที่รับเด็กไปเลี้ยงดูในฐานะบุตรบุญธรรม

"**ครอบครัวอุปถัมภ์**" (FOSTER HOME) หมายถึง ครอบครัวที่รับเด็กไปเลี้ยงดู โดยรับหรือไม่รับค่าตอบแทนจากรัฐก็ได้

1.5 ข้อจำกัดของการนำเสนอ

1. เนื่องจากปัญหาแนวคิด ทัศนคติ ของครอบครัวคนไทยที่มีต่อเด็กกำพร้าถูกทอดทิ้ง เป็นปัญหาด้านจิตใจ/ความเชื่อที่อาจเกิดขึ้นทุกระยะของกระบวนการการเลี้ยงดู ปัญหาไม่ได้ถูกรวบรวมไว้เป็นรูปธรรมอย่างเพียงพอทำให้ค้นคว้ายากลำบาก เป็นลักษณะข้อมูลกระจัดกระจายสุดแต่พฤติกรรมของครอบครัวและพฤติกรรมเด็กแต่ละรายที่พบในแฟ้มประวัติและการตรวจติดตาม

2. ข้อมูลเป็นการรวบรวมจากประสบการณ์การปฏิบัติงานและเป็นการสุ่มตัวอย่างจากการไปติดตามผลตามโครงการที่ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม จัดตามภาคต่างๆ (ระหว่างปี พ.ศ. 2538-2539) และจากแฟ้มบันทึกประวัติผู้ขอรับเด็กบางส่วนรวมประมาณ 120 ครอบครัว ทำให้ไม่ครอบคลุมจำนวนครอบครัวเท่าที่ควร

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การเสนอผลงานนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ทำให้ทราบแนวคิด กระบวนการ ขั้นตอนและทัศนคติต่างๆ ของการรับบุตรบุญธรรม โดยครอบครัวคนไทย
2. ทำให้ทราบข้อมูลปัญหาอุปสรรคที่ทำให้การเลี้ยงดูไม่ราบรื่น เด็กบางรายต้องถูกส่งคืนสถานสงเคราะห์เป็นผลให้การพัฒนาทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมของเด็กหุคชะงักลง
3. เป็นผลให้ได้รวบรวมข้อมูล ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องต่าง ๆ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ประโยชน์ในการแนะนำ แก้ปัญหาให้แก่ครอบครัวบุญธรรมที่ประสบปัญหาการเลี้ยงดูเด็ก โดยมีต้องส่งเด็กคืนสถานสงเคราะห์
4. เพื่อให้บิดา มารดาบุญธรรมได้ศึกษาเป็นข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจถึงพฤติกรรมต่างๆ โดยเฉพาะเด็กกำพร้าจากสถานสงเคราะห์ และเปลี่ยนทัศนคติ ทักษะ เพื่อขจัดความหวาดระแวงในปัญหาต่างๆ ระหว่างกัน
5. เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของกรมประชาสงเคราะห์ และองค์กรสวัสดิภาพเด็ก เอกชนได้รับอนุญาตให้ดำเนินการด้านบุตรบุญธรรม เพื่อเป็นข้อมูลด้านการเตรียมพร้อมให้แก่เด็กและครอบครัวบุญธรรม ตลอดจนเป็นการเสนอแนะให้เกิดความร่วมมือประสานกัน เพื่อช่วยเหลือเด็กนอกครอบครัวให้มีสภาพของครอบครัวโดยเร็ว

บทที่ 2

สภาพการณ์การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในประเทศไทย

2.1 แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ย่อมนโลกเป็นสี่ส้น

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์...กวีซีไรต์ (2532)

ย่อมนโลกเป็นสี่ส้น
สี่ทอสมชมทุผย
สี่ครามแลบตามเลย
แล้วคัคเส้นเป็นภูเขา

ช้อมไฮเงินขวางผ่อง
เป็นเมฆฟ่องอยู่เบาบาง
โลกสวยด้วยมือเรา
ระยับช้อนระฆังสี่

เขียนคนด้วยคนใหม่
เขียนหัวใจด้วยไมตรี
เขียนปากด้วยพิ
สุจริตจ่านรรจา

เขียนสมองและสองมือ
ด้วยชื่อสัตย์และศรัทธา
มุงมันและปัญญา
มาดิคามาช่วยกัน....

กฤษณา อโศกสิน (2532)

เด็กเอ๋ยเด็กน้อย ตาละห้อยเจ้าโศขหา
เมื่อเติบโตใหญ่มีหรือไม่ ไครนำพา
คุ้มชีวาคุจพ่อแม่ ที่แท้จริง

คาราวรรณ ชรรमारักษ์ (2533 นิตยสารการประชาสงเคราะห์)

งานด้านการหาครอบครัวบุญธรรมให้กับเด็กกำพร้าที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้งไปนั้น ถ้าทำอย่างไรดีตรงและประสบผลสำเร็จแล้วเป็นงานที่มีคุณค่าและความ และมีประโยชน์กับเด็กกำพร้า เป็นเสมือนการให้หลักประกันในชีวิตที่มั่นคงกว่าการเติบโตอย่างเป็นกำพร้าคนเดียว การให้บริการด้านนี้ควรเป็นบริการต่อเนื่อง ไม่ควรสิ้นสุดลงเมื่อการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมจดทะเบียนตามกฎหมายเพียงเท่านั้น เพราะปัญหาต่างๆ อาจจะเกิดขึ้นในระยะเวลาต่อไป ทั้งครอบครัวบุญธรรม และตัวเด็กเองอาจจะต้องการความช่วยเหลือการเตรียมผู้คนในสังคมให้ยอมรับและเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายและปรัชญาในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมด้วยการรณรงค์เผยแพร่แนวความคิดที่ถูกต้องก็เป็นสิ่งจำเป็นคือ การขอเด็กเพื่อตัวเด็กเอง หรือการหาครอบครัวให้เด็กมิใช่หาเด็กให้ครอบครัวเพราะความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อการขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมของผู้คนในสังคม จะช่วยให้เด็กที่เป็นบุตรบุญธรรมมีความรู้สึกดีต่อตัวเองมากขึ้น ช่วยให้ครอบครัวบุญธรรมมีความมั่นใจในการเลี้ยงดูเด็กได้มากขึ้น ถ้าให้การศึกษาแก่สังคมมากกว่านี้แล้ว เชื่อว่าต่อไปเด็กไทยเราไม่ต้องไปเป็นลูกบุญธรรมของคนต่างชาติ เพราะคนไทยที่เหมาะสมที่จะรับและรักเด็กพวกนี้มีอีกมากเพียงแต่ยังขาดความเข้าใจเท่านั้น

อีกประการหนึ่งที่ต้องขียนยันไว้ ณ ที่นี้ คือ การดำเนินการเลือกสรรครอบครัวให้กับเด็กนั้น ต้องทำด้วยความระมัดระวัง มีหลักการ มุ่งที่ผลประโยชน์ของเด็กเป็นที่ตั้ง และผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการควรมีความเข้าใจรับผิดชอบ ไม่ใช่ใครก็ได้มาจัดการ ลักษณะของงาน เป็นงานที่ละเอียดอ่อน ซับซ้อนมาก ถ้าทำงานโดยขาดความเข้าใจและความรับผิดชอบ ก็เหมือนการซัดฟันชีวิตส่งเด็กคนหนึ่งไปอยู่ในมือของคนที่ไม่ได้รักแกล้ง ซึ่งเป็นอันตรายแก่เด็ก โดยที่เด็กไม่ใช่นคนเลือก

คัทรี โชติกเสถียร (2534) ได้ศึกษาการเตรียมความพร้อมของผู้รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมคนไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการขอรับเด็กกำพร้าของกรมประชาสงเคราะห์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพสังคม และเศรษฐกิจของผู้รับเด็ก การเตรียมความพร้อมในการเลี้ยงดูเด็ก ตลอดจนการนำเสนอข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการจัดบริการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเตรียมความพร้อมให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาจากเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม ประชากรที่ศึกษาเป็นผู้ขอรับเด็กไทยเป็นบุตรบุญธรรม จำนวน 15 ราย ผลการศึกษาพบว่าผู้ขอรับเด็กมีสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจอยู่ในฐานะที่สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้ ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว มีบุตรโดยเฉลี่ย 2 คน อยู่ในวัยที่มีอายุเหมาะสม จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพส่วนตัว และมีรายได้เพียงพอที่จะอุปการะสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้น ด้านการเตรียมความพร้อมในการเลี้ยงดูเด็กนั้น พบว่าผู้ขอรับเด็กส่วนใหญ่ไม่ได้หาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเด็กเลย นอกจากการได้รับทราบจากเจ้าหน้าที่ผู้เป็นเจ้าของเรื่องเท่านั้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้มีข้อเสนอให้มีการดำเนินการเพื่อให้ผู้ขอเห็นความสำคัญการเตรียมความพร้อมมากขึ้น โดยอาศัยผู้ปฏิบัติงานทุกระดับและการประชาสัมพันธ์ โดยควรมีกำหนดเป็นนโยบายให้เกิดแนวทางปฏิบัติโดยต่อเนื่อง และควรมีการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ เพื่อแก้ไขทัศนคติของสังคมส่วนรวมที่จะมีผลต่อการรับเด็กกำพร้าเป็นบุตรบุญธรรม และเผยแพร่กิจกรรมของศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมให้มากขึ้น

วิลาศ อยู่อนอม และคณะ รายงานการวิจัยเรื่องแนวคิดและกระบวนการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม (2538) ครอบครัวที่ไม่อบอุ่นมีผลให้เกิดปัญหาเด็กและเยาวชน ที่มีก้นขาทางออกในทางที่ผิดประกอบด้วย การปล่อยปละละเลยให้สถานเรีงรมย์เกิดขึ้นอยู่ทั่วไปเอื้ออำนวยให้หนุ่มสาวบางกลุ่มประพฤตินกเลิกลิดได้อย่างง่ายดายมีเด็กทารกจำนวนมากที่เกิดขึ้นบนความไม่พร้อมของผู้เป็นพ่อแม่รวมทั้งข่าวคราวการทิ้งเด็กทารกไว้ในที่สาธารณะ รายงานการทิ้งเด็กไว้ในโรงพยาบาลหลังคลอด จึงมีแนวโน้มที่สูงขึ้นตลอดเวลา อย่างไรก็ตามมีที่ท่าจะลดลง

พิมพ์มณฑล พลเวียง รายงานการศึกษาเรื่องสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชาวไทยที่รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม (2540) นอกจากนี้ยังได้พบประเด็นที่น่าสนใจบางประการ เช่น มีครอบครัวที่มีบุตรหรือมีบุตร

บุญธรรมอยู่แล้วมาขอรับเด็ก และมีครอบครัวที่รับเด็กไปเลี้ยงแบบครอบครัวอุปถัมภ์แล้วเกิดความรักความผูกพันกับเด็ก จึงขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม มีคนโสดทั้งชายและหญิงขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม และมีครอบครัวที่ต้องการปกปักรักษาเรื่องการรับเด็กเป็นความลับ

สุพัตรา เพชรมณี (2522) อ้างในธัญญา สนิทวงศ์ ณ อรุณยา และคณะ 2538 กล่าวว่า การรับบุตรบุญธรรมนั้น เป็นการทำงานที่ให้ความสำคัญแก่เด็กมากกว่า (Child-centered) ไม่ใช่ให้ความสำคัญแก่ผู้ใหญ่มากกว่า (Adult-centered) สิ่งที่ต้องยึดมั่นคือ การแสวงหาเด็กให้กับผู้ใหญ่ การจะมอบเด็กให้แก่ครอบครัวใดก็หมายถึงครอบครัวนั้นเป็นครอบครัวที่เด็กสามารถอยู่ได้อย่างถาวรตลอดไป และเป็นการตอบสนองความต้องการของเด็กที่อยากจะมีพ่อแม่ (ไม่ใช่การมอบเด็กให้ครอบครัว เพื่อแก้ปัญหาความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส หรือเพื่อป้องกันมิให้หญิงผู้หนึ่งป่วยเป็นโรคจิต เพราะความเหงา ว้าเหว หรือเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใหญ่ที่อยากมีบุตร) ประการสำคัญคือ ความต้องการของแต่ละฝ่ายควรจะสอดคล้องกัน ผู้ใหญ่ต้องการมีบุตร และเด็กต้องการพ่อแม่

คำรงค์ ชรรมรักษ์ (2538) อ้างในธัญญา สนิทวงศ์ และคณะ, 2538 กล่าวว่า ปัจจุบันแนวคิดในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม เพื่อให้เด็กได้เติบโตในบรรยากาศความเป็นครอบครัวอันจะทำให้สามารถพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองอย่างเต็มที่ และเทียบพร้อมมาให้กลายเป็นแนวคิดสากลที่ประเทศต่างๆ ได้พยายามดำเนินงานรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมให้มีหลักการและวิธีปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กบนความเคารพต่อสิทธิขั้นมูลฐานของเด็ก และเพื่อป้องกันการลักพา การขาย หรือการค้าเด็ก

ศรีทัตทิมา (รัตนโกศล) พานิชพันธ์ (2527) แบ่งบริการสวัสดิการเด็กออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้.-

1. บริการที่มุ่งสนับสนุน (Supportive Service) เช่น บริการศูนย์สุขวิทยาจิต บริการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก (ซึ่งครอบคลุมถึงบริการป้องกันการกระทำทารุณต่อเด็ก) ตลอดจนบริการให้คำปรึกษาหารือแก่ครอบครัว เป็นต้น บริการเหล่านี้จะช่วยให้ครอบครัวของเด็กสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้ ทำให้เด็กสามารถอาศัยอยู่ในครอบครัวของตนเองต่อไปได้อย่างราบรื่น และมีความสุข

2. บริการเสริม (Supplementary Services) เช่น บริการด้านการดูแลเลี้ยงดูเด็ก (Child Care Functions) ในระหว่างที่บิดามารดาต้องออกทำงานนอกบ้านในเวลากลางวัน ทำให้เด็กขาดผู้ดูแลดูป่ล่อย ปล่อยให้เด็กขาดการดูแลเลี้ยงดู หรือในกรณีที่บิดามารดาเจ็บป่วยโดยกะทันหัน ไม่มีเวลาดูแลเด็ก เป็นต้น นอกจากนี้ยังหมายถึงบริการประกันรายได้ (income maintenance) หรือบริการช่วยเหลือทางการเงินแก่ครอบครัว การประกันสังคม บริการแม่บ้าน (Homemaker Services) ซึ่งยังไม่เป็นที่แพร่หลายในประเทศไทย บริการศูนย์เยาวชน บริการรับเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงเรียนอนุบาลต่าง ๆ เป็นต้น บริการเหล่านี้จะป้องกันไม่ให้เด็กต้องถูกแยกจากครอบครัวของตนเอง

3. บริการทดแทน (Substitute Services) หมายถึง บริการที่จัดให้เด็กกำพร้า อนาคต ถูกทอดทิ้ง พิการอย่างรุนแรง เด็กเร่ร่อนจรจัด และเด็กประเภทอื่นๆ ซึ่งไม่สามารถจะอาศัยอยู่ในครอบครัวของตนเองได้ และต้องถูกแยกจากครอบครัวของคนเพื่อไปอยู่กับครอบครัวทดแทน บริการทดแทนนี้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ บริการบุตรบุญธรรม (Adoption) ซึ่งเป็นการจัดหาครอบครัวทดแทนแบบถาวรให้แก่เด็ก บริการฝากเลี้ยงเด็กตามบ้าน (Foster Care) ซึ่งการเป็นการจัดหาครอบครัวทดแทนให้แก่เด็กเป็นการชั่วคราว และ บริการอุปการะเด็กในสถานสงเคราะห์ (Institute Care) โดยจัดให้เด็กอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีพ่อบ้าน หรือแม่บ้านทำหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูเด็กแทนบิดามารดาของเด็ก

จินตนา นนทะเปารยะ (2529) ได้สรุปสภาพเด็กที่จะต้องถูกเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ไว้ดังนี้ "..... ไม่ว่าคุณภาพของสถานสงเคราะห์จะเลวเลวสักเพียงใด ข้อจำกัดของการเลี้ยงดูที่ไม่สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาความรู้สึก และเป็นเจ้าของโดยเฉพาะตัว (Sense of Belonging) ขาดความผูกพัน (Bonding) เป็นพิเศษกับใครอันเป็นการสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจในอนาคต ด้วยความรู้สึกเหล่านี้เป็นเรื่องเหลือวิสัยที่ที่เลี้ยงหนึ่งคนจะแบ่งปันให้กับเด็ก 5-10 คน ได้อย่างทั่วถึง ข้อจำกัดดังกล่าวเมื่อผนวกกับสภาพแวดล้อมและกิจกรรมในสถานสงเคราะห์ที่มีลักษณะตัดขาดการเรียนรู้ของเด็กจากสังคมที่เป็นจริง นอกจากจะทำให้สุขภาพของเด็กถูกจำกัดโดยปริยายแล้ว การใช้ชีวิตในสถานสงเคราะห์เป็นเวลานานย่อมจะทำให้เด็กใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นๆ ในสังคมภายนอกได้ยาก เพราะไม่เคยได้รับโอกาสฝึกฝนทักษะทางสังคม (Social Skills) ผ่านสถานบันต่างๆ ที่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสถาบันครอบครัว ผลการศึกษาวิจัยมากมายหลายชิ้นในเด็กที่อยู่ในสภาวะขาดแม่ (Maternal Deprivation) โดยเฉพาะใน

ช่วงวัยต้นของชีวิตได้ให้ข้อสรุปที่ตรงกันว่า ภาวะขาดแม่มีผลเสียอย่างยิ่งต่อการทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมของเด็กทั้งในวัยขั้นวัยทารก"

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (2526) ได้กำหนดว่าเด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแล และการช่วยเหลือเป็นพิเศษ" และ "เพื่อให้เด็กพัฒนาบุคลิกภาพได้อย่างกลมกลืนและเต็มที่ เด็กควรจะได้เติบโตในสิ่งแวดล้อมของครอบครัว ในบรรยากาศแห่งความผาสุก ความรัก และความเข้าใจ"

2.2 การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยกับปัญหาการทอดทิ้งเด็ก

การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในสมัยก่อน ไม่ได้เป็นเรื่องยุ่งยากสลับซับซ้อนแต่อย่างใด ส่วนใหญ่กระทำกันในหมู่เครือญาติด้วยความเมตตา มุ่งถึงประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ ครอบครัวไทยสมัยก่อนอยู่แบบครอบครัวชาย มีปู่ย่าตายาย พี่ป้าน้าอาในครอบครัวเดียวกันหรือในแวดวงละแวกเดียวกัน เด็กจึงมีครอบครัวที่อบอุ่น แม้บางครั้งเด็กอาจถูกยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของเจ้านายใหญ่โต ก็เพื่อความศิริมงคลของเด็กเพื่อนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่เด็ก และเป็นความภูมิใจของบิดามารดาเดิม

ต่อมาสภาพสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไม่เป็นลำดับ วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ในขณะที่เดียวกัน ประเทศไทยมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้คนในชาติอยู่ดี กินดี โดยมีการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เข้ามาใช้ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ผู้คนเริ่มอพยพย้ายถิ่นจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นผลให้สถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปดังนี้

1. โครงสร้างและขนาดของครอบครัวเล็กลง เป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวเพิ่มขึ้น

ครอบครัวไทยเคยเป็นครอบครัวใหญ่ทั้งในเมืองและชนบทมีญาติผู้ใหญ่อาศัยอยู่รวมกันในบ้าน แต่จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เช่น หนุ่มสาวนิยมแยกตัวออกมาตั้งครอบครัวโดยลำพัง หรือการที่สมาชิกในครอบครัวต้องอพยพย้ายถิ่นไปหางานทำ ทำให้ขนาดของครอบครัวไทยเล็กลง ลักษณะครอบครัวที่ประกอบไปด้วยเฉพาะพ่อ แม่ ลูก หรือ ที่เรียกว่าครอบครัวเดี่ยวทวีจำนวนมากขึ้นทั้งในเมืองและในชนบท จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เคยมีขนาด 5.3 คนต่อครอบครัวในระยะปี พ.ศ. 2513

ลดลงเหลือเฉลี่ย 4.9 คนต่อครอบครัวในปี พ.ศ. 2533 และคาดว่าจะเหลือเพียง 3.4 คน ในปี พ.ศ. 2558 (รายงานการคาดประมาณการประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2536) ขนาดของครอบครัวที่เล็กลง ร่วมกับลักษณะครอบครัวเดี่ยวที่เพิ่มมากขึ้น มีผลกระทบต่อลักษณะการเลี้ยงดูเด็กอย่างยิ่ง พ่อแม่ต้องมีการในการดูแลเด็กมากขึ้น เนื่องจากไม่มีสมาชิกอื่นในครอบครัวให้การช่วยเหลือเช่นแต่ก่อน จำนวนเด็กที่ต้องเติบโตในสถานรับเลี้ยงเด็กอ่อนเพิ่มสูงมากขึ้น รวมทั้งการเลี้ยงดูเด็กอย่างปล่อยปละละเลยก็มีปรากฏให้เห็นจนกลายเป็นสิ่งที่สังคมรับรู้จนเกิดความซาจิน

2. บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป

จากอดีตพ่อบ้านเป็นผู้ปกครองครอบครัว ทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ส่วนแม่บ้านทำหน้าที่ดูแลบ้านและเลี้ยงดูเด็กเริ่มเปลี่ยนไป ปัจจุบันด้วยภาวะเศรษฐกิจที่ฝืดเคือง และค่านิยมการบริโภคที่เน้นวัตถุมาก ทำให้หน้าที่การหาเลี้ยงครอบครัวไม่อาจตกอยู่กับเฉพาะฝ่ายพ่อบ้านได้อีกต่อไป แม่บ้านจำต้องหางานทำนอกบ้านอย่างเท่าเทียมกับฝ่ายชาย ในขณะที่ภาระการดูแลบ้านและลูกยังคงเป็นหน้าที่ของคนเช่นเดิม ภาระนี้ส่งเสริมให้ฝ่ายหญิงมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น มีความเชื่อมั่นในการพึ่งตนเองสูงขึ้น และหากฝ่ายชายไม่อาจรักษาความเชื่อมั่นที่ฝ่ายหญิงควรมีต่อคนได้ ย่อมนำไปสู่ความแตกแยกของครอบครัวได้โดยง่าย

3. อริยธรรม การยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามลดความเข้มแข็งลง

อารยธรรมตะวันตกเรื่องการที่ให้อิสระเสรีภาพแก่บุคคล ที่แพร่กระจายเข้าสู่ประเทศไทย เมื่อไม่นานมานี้ โดยเริ่มจากในเมืองและบัดนี้เข้าสู่ชนบทแล้วนั้น ทำให้คนไทยโดยทั่วไปลดความเคร่งครัดในจริยธรรมที่ดีงามลงไปมาก ประกอบกับโครงสร้างในครอบครัวที่เปลี่ยนไป ทำให้ความผูกพันระหว่างปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ และลูกหลาน คลายความเหนียวแน่นลง ระดับความเชื่อฟังโอวาทของผู้หลักผู้ใหญ่จตุลดลงเป็นลำดับ

4. หน่วยงานมีอิสระในการตัดสินใจเรื่องคุ้มครองมากขึ้น

จากหลายสถานการณ์ที่กล่าวมาทำให้วิธีการเลือกคู่ของหนุ่มสาวเปลี่ยนแปลงไป แรงงานที่อพยพย้ายถิ่นมาทำงานหรือกลุ่มนักเรียนชายหญิงที่ถูกส่งให้เข้าเรียนต่อในเมืองหลวง ล้วนห่างไกลการดูแลอบรมหรือควบคุมจากผู้หลักผู้ใหญ่ทั้งสิ้น ความมีอิสระดังกล่าวผนวกกับความสวยงามความศิวิไลซ์ในของเมืองและแรงกระตุ้นจากสื่อต่างๆ ในเรื่องความบันเทิง ทำให้กลุ่มชนวัยเยาว์เหล่านั้นหลงใหลไปกับสิ่งชั่วร้ายได้ง่าย ความใกล้ชิดระหว่างเพื่อนต่างเพศที่ไม่มีผู้ใหญ่คอยขัดขวาง นำไปสู่การมีความสัมพันธ์ทางเพศทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจได้อย่างไม่ยากลำบาก ปัญหาที่ตามมามีน่านับการ เช่น การตั้งครรภ์นอกสมรส การทำแท้ง การทอดทิ้งเด็ก การทะเลาะ เบาะแว้ง หย่าร้าง ทอดทิ้งคู่สมรส ฯลฯ

ที่กล่าวมานี้เป็นส่วนหนึ่งของสถานการณ์มากมายที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง แต่ละสถานการณ์มีความเกี่ยวพันกัน เป็นสาเหตุซึ่งปัญหาของกันและกันอย่างยากที่จำแนกแยกแยะได้

2.3 เส้นทางเข้าสู่สถานสงเคราะห์ของเด็กกำพร้าหรือถูกทอดทิ้ง

เด็กกำพร้า/เด็กถูกทอดทิ้งที่เข้าไปอยู่สถานสงเคราะห์ต่างๆ มีที่มาจากหลายแหล่งหลายสาเหตุ เช่น

1. เด็กกำพร้าหรือเด็กที่ถูกทอดทิ้งไว้ตามโรงพยาบาล หรือสถานพยาบาล เด็กกลุ่มนี้จะมียู่ 3 ประเภท คือ

- กรณีถูกทอดทิ้งไว้หลังคลอดเนื่องจากมารดาเสียชีวิต และไม่สามารถติดตามญาติได้
- กรณีมารดาหลบหนีไปจากโรงพยาบาลหลังคลอด
- กรณีที่มีผู้นำมาทำการรักษาเนื่องจากเด็กป่วยแล้วทอดทิ้งไว้

กรณีเช่นนี้ โรงพยาบาลจะแจ้งให้กรมประชาสงเคราะห์ทราบเพื่อดำเนินการให้การสงเคราะห์ต่อไป

2. เด็กกำพร้า/เด็กที่ถูกทอดทิ้งไว้ตามที่สาธารณะ ทั้งเด็กที่ถูกทิ้งไว้โดยจงใจหรือเด็กที่พลัดหลงกับครอบครัวตามที่สาธารณะต่างๆ กรณีนี้ผู้พบเด็กจะต้องแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากครอบครัวของเด็กอาจจะกำลังสืบหาตัวเด็กอยู่ อย่างก็ไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือผู้แจ้งความเอง อาจจะนำเด็กไปส่งไว้ในความอุปการะของกรมประชาสงเคราะห์ต่อไปหรือนำ

ส่งโรงพยาบาลในกรณีที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์ บางรายมีผู้นำไปเลี้ยงดู โดยไม่แจ้งต่อทางการ บางรายพบแล้วรับไว้หรือมีการส่งต่อให้คนรู้จัก ซึ่งเป็นกรณีที่ไม่ถูกต้อง

3. เด็กกำพร้าเด็กที่ถูกทอดทิ้งไว้กับผู้ฝากเลี้ยงหรือสถานรับเลี้ยงเด็ก จากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่กล่าวไปแล้วข้างต้น เช่น ครอบครัวมีขนาดเล็ก พ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาเลี้ยงดูเด็กหรือพ่อแม่ต้องแยกทางกันตั้งแต่ลูกยังเล็กๆ เหล่านี้เป็นสาเหตุที่ทำให้พ่อแม่หรือพ่อหรือแม่ต้องนำเด็กไปฝากเลี้ยงไว้ยังสถานรับเลี้ยงเด็ก หรือแม่แต่ครอบครัวเพื่อนบ้านที่รับจ้างเลี้ยงเด็ก และในที่สุด หากไม่สามารถเลี้ยงดูได้ต่อไป ก็ทิ้งเด็กไว้กับคนรับฝาก โดยไม่กลับไปรับอีกเลย

ตามกฎหมายผู้รับเลี้ยงเด็กต้องแจ้งความต่อสถานีตำรวจแล้ว นำเด็กส่งกรมประชาสงเคราะห์ต่อไป บางรายมีผู้นำไปเลี้ยงดู โดยมอบเด็กต่อฝากกันไป โดยไม่แจ้งต่อทางการ

เด็กกำพร้าเด็กถูกทอดทิ้งที่เกิดจากสาเหตุ 3 ประการ ที่กล่าวไปแล้วนั้นหากถูกนำส่งกรมประชาสงเคราะห์ จะได้รับการพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นการติดตามหาผู้ปกครองเด็ก การเลี้ยงดูและให้การศึกษาในสถานสงเคราะห์ต่างๆ รวมทั้งการพยายามจัดหาครอบครัวทดแทนให้แก่เด็กต่อไป

นอกจากสาเหตุทั้งสามแล้วนี้ยังมีสาเหตุอื่นอีก ได้แก่

4. เด็กที่มารดาอบให้กรมประชาสงเคราะห์และองค์กรสวัสดิภาพเด็ก เป็นเด็กที่เกิดจากมารดาที่ตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจ หรือยังไม่พร้อมจะตั้งครรภ์

จากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ที่มีมารดาที่ไม่ต้องการทารกในครรภ์ตนเองมากขึ้น การพบซากทารกที่เกิดจากการทำแท้ง และการทำลายแหล่งทำแท้งต่างๆ ยืนยันได้เป็นอย่างดี ทำให้มีหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องหลายองค์กรพยายามที่จะหาทางออกให้มารดาเหล่านี้ โดยการปรับความเข้าใจ โน้มน้าวจิตใจให้รักษาทารกในครรภ์ไว้จนกระทั่งคลอด และรับเลี้ยงดูลูกของตนต่อไป หากมารดายืนยันที่จะไม่รับเด็กเป็นลูก องค์กรเหล่านั้นจะรับสงเคราะห์เด็กไว้เลี้ยงดู ให้การศึกษาและจัดหาครอบครัวบุญธรรมให้เด็กต่อไป ซึ่งแนวทางดังกล่าวมีองค์กรเอกชนจำนวนมากขึ้นที่เข้าดำเนินการอย่างจริงจัง

เด็กกำพร้าหรือเด็กที่ไร้ญาติขาดมิตร ในสมัยก่อนอาจกล่าวได้ว่ามิได้เป็นปัญหามากเช่นปัจจุบัน แต่จากการพัฒนาสังคมตามแนวทางที่ประเทศไทยดำเนินอยู่ ทำให้วิถีทางของครอบครัวไทย ซึ่งเคยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พึ่งพาอาศัยกันได้ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันแปรเปลี่ยนไป ประกอบกับภาวะ

เศรษฐกิจที่พึ่งเงินตรามากกว่าแต่ก่อน ทำให้การจะตัดสินใจช่วยเหลือจากผู้อื่นเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบขึ้น

เด็กที่เกิดมาในครอบครัวที่พ่อแม่ไม่พร้อมจะเลี้ยงดู จึงต้องอยู่ในสถานการณืหลากหลายรูปแบบ เด็กบางส่วนถูกส่งกลับไปอยู่กับปู่ย่าตายาย ซึ่งหากยังเลี้ยงดูกันได้ ก็ถือว่าเป็นบุญของเด็ก แต่เด็กจำนวนไม่น้อยที่ถูกทิ้งไว้ที่โรงพยาบาลหลังคลอด ทิ้งไว้ตามถังขยะในที่สาธารณะ หรือทิ้งไว้กับบ้านที่รับจ้างเลี้ยงเด็กแล้วไม่กลับไปรับอีกเลย เด็กเหล่านี้ถือว่าเป็นภาวะที่สังคมจะต้องดูแลต่อไป โดยถือเป็นการพยายามของทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ที่จะต้องทำให้เด็กเหล่านี้เติบโตขึ้นในเงื่อนไขใกล้เคียงกับครอบครัวมากที่สุด ในการช่วยเหลือเด็กกำพร้าที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะโดยสาเหตุใด ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีส่วนที่จะต้องร่วมมือกัน เพื่อทำให้เด็กได้มีครอบครัวของตนเองตามสิทธิที่เด็กควรจะได้รับ (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ในภาคผนวก ข)การจัดหาครอบครัวบุญธรรมให้แก่เด็ก จึงเป็นแนวทางที่คำนึงกันมาเป็นเวลาช้านานพอสมควร

2.4 วิวัฒนาการการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมของไทย

ในประเทศไทย มีการปฏิบัติมาตั้งแต่เดิมในเรื่องการรับเอาเด็กอื่นมาเลี้ยงไว้ในครัวเรือน โดยเฉพาะการรับเอาเด็กกำพร้าที่เป็นญาติมาอุปการะไว้เสมือนบุตรของคน แต่ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2477 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว ซึ่งประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 ได้มีบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องบุตรบุญธรรมขึ้น โดยเฉพาะ กำหนดหลักเกณฑ์ 3 ประการในการรับบุตรบุญธรรมให้มีผลสมบูรณ์ ได้แก่ (1) อายุ (2) ความยินยอม และ (3) การจดทะเบียน ตัวอย่างเช่น มาตรา 1598/27 บัญญัติ "การรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อจดทะเบียนตามกฎหมาย" และมาตรา 1598/31 บัญญัติว่า "การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย"

จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าว จึงเกิดพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2487 เพื่อบัญญัติวิธีการเกี่ยวกับการจดทะเบียนการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมและการจดทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรมไว้มีใจความดังนี้

มาตรา 22 "การจดทะเบียนบุตรบุญธรรม" ให้ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้ร้องขอให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนเมื่อทั้งสองฝ่ายให้สัตยาบันว่าได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายในเรื่องรับบุตรบุญธรรมตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ถ้าปรากฏก่อนนายทะเบียนว่าการมิได้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ว่านั้น หรือสัตยาบันที่ได้ให้ไว้เป็นความจริง ห้ามมิให้รับจดทะเบียน

ถ้านายทะเบียนไม่ยอมรับจดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรม ผู้ร้องขอจดทะเบียนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะยื่นคำร้องต่อศาลก็ได้ โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล เมื่อศาลได้สวนได้ความว่าการได้เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายครบถ้วนแล้ว ก็ให้ศาลมีคำสั่งไปให้รับจดทะเบียน"

มาตรา 23 "การจดทะเบียนเด็กรับบุตรบุญธรรมโดยความตกลงนั้น" ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนเมื่อทั้งสองฝ่ายร้องขอ" (ศุจินา ศรีประเสริฐ, อ้างแล้ว : 80)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 นี้ยังไม่มีขึ้นตอนที่จะต้องปฏิบัติตามกระบวนการทางกฎหมาย และกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์แต่อย่างใด การปฏิบัติเกี่ยวกับการขอรับเด็กจึงแตกต่างกันไป ในปี พ.ศ. 2508 กรมประชาสงเคราะห์จึงได้ตราระเบียบการประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็ก โดยวิธีจัดหาผู้อุปการะให้แก่เด็ก พ.ศ. 2508 เพื่อเป็นแบบแผนแนวปฏิบัติสำหรับภายในสืบไป

กฎหมายดังกล่าวใช้ต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลาานพอสมควร จนถึงประมาณ พ.ศ. 2519 - 2520 เกิดปรากฏการณ์ที่ชาวต่างประเทศหลายชาติพากันเดินทางมาขอเด็กประเทศไทยไปเป็นบุตรบุญธรรมกันเป็นจำนวนมาก จนเกิดการซื้อขายเด็ก ถักเด็ก และจัดหาเด็กเพื่อส่งไปต่างประเทศขึ้น อันเป็นเรื่องที่กระทบกระเทือนต่อสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง จึงได้มีการจัดตั้งศูนย์อำนาจการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ในปี พ.ศ. 2520 และตราพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมประกาศใช้บังคับในปี พ.ศ. 2522 กำหนดเงื่อนไขและวิธีการในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมไว้ เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ป้องกันการค้าเด็ก และคุ้มครองสิทธิเด็ก บิดามารดาที่แท้จริง ตลอดจนประโยชน์ของผู้รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยศูนย์อำนาจการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่พิจารณาและดำเนินการเกี่ยวกับการรับเด็กที่มีบิดามารดาเป็นผู้ยินยอมยกให้ ตลอดจนเด็กกำพร้าที่ถูกทอดทิ้งแก่ผู้ขอบุตรบุญธรรมชาวไทยและชาวต่างประเทศ

หลักการสำคัญของพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ฉบับที่ 2 ประกาศในปี พ.ศ. 2533 และกฎกระทรวง ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2535) ออกตามความใน พรบ. การรับเด็กฯ สรุปได้ดังนี้ (ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม, คู่มือการปฏิบัติงานรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม.)

1. การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ไม่ว่าจะป็นเด็กที่มีบิดามารดา หรือเด็กกำพร้าอนาถาทอดทิ้ง และไม่ว่าคนขอรับเด็กเป็นบุตรธรรมจะเป็นชาวไทยหรือต่างประเทศจะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ทุกกน

2. การยื่นคำขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมต้องยื่น ณ ภูมิดำเนาของผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

3. จะต้องมี การสอบสภาพครอบครัวของผู้รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

4. จะต้องมี การทดลองเลี้ยงดูเด็กเป็นเวลาดำย่น้อย 6 เดือน เว้นแต่ผู้ที่ได้รับการยกเว้น 12 ประเภท คือ ที่ร่วมบิดามารดา ที่ร่วมบิดาหรือมารดา ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หรือผู้ปกครองตามกฎหมายของผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม หรือผู้ที่ขอรับบุตรหรือบุตรบุญธรรมของคู่สมรส หรือผู้ที่ได้รับอนุญาตจากกรมประชาสงเคราะห์ให้อุปการะเด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ ไม่ต้องทดลองเลี้ยงดู

5. ก่อนจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมจะต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม หรือผู้ที่คณะกรรมการมอบหมาย

ขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้ดำเนินการ โดย กรมประชาสงเคราะห์ โดยศูนย์อำนวยการการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม และองค์กรสวัสดิภาพเด็กที่ได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี

บริการรับบุตรบุญธรรม (Adoption Service) เป็นบริการอย่างหนึ่ง ในจำนวนหลายประเภทของบริการสวัสดิภาพเด็ก (Child Welfare Service) ที่กรมประชาสงเคราะห์ รับผิดชอบอยู่ เช่น การสงเคราะห์ครอบครัวเด็กด้วยการให้เงิน วัสดุ สิ่งของ การรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ แต่บริการสงเคราะห์เด็กถูกทอดทิ้งที่ไม่มีผู้ปกครองหรือไม่ปรากฏบิดามารดาก็คือการหาครอบครัวทดแทนให้แก่เด็ก ซึ่งมีทั้งประเภทการจัดครอบครัวอุปถัมภ์ (Foster Home) และการหาบิดามารดาบุญธรรมให้แก่เด็ก (Adoptive parents) โดยพิจารณาคู่สมรสที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะทำหน้าที่เป็นเสมือนบิดามารดาที่แท้จริงของเด็ก

ก่อนที่รัฐบาลจะเข้ารับภาระจัดบริการเรื่องบุตรบุญธรรม โดยออกพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 นั้น เอกชนและองค์กรเอกชนต่างๆ ยังสามารถดำเนินการยกและรับเด็ก

เป็นบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ดังกล่าวข้างต้นและกรมฯ ก็เพียงแต่ควบคุมดูแลบริการเรื่องบุตรบุญธรรมตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบการเกี่ยวกับวิธีจัดหาผู้อุปการะเด็ก พ.ศ. 2508 โดยยึดหลักการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวด้วยระเบียบดังกล่าวมีข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติผู้ที่ขออุปการะเด็กทั้งประเภทการรับเลี้ยงแบบครอบครัวอุปถัมภ์และการรับเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม จึงปรากฏว่ามีผู้ไปดำเนินการขอกเด็กให้กันเองที่อำเภอโดยตรงเป็นจำนวนมาก และในกรณีที่เป็นชาวต่างประเทศขอรับเด็กก็มักจะมีคนกลางจัดหาให้ เหตุที่ชาวต่างประเทศต้องการเด็กไทยมากขึ้น อาจเป็นผลกระทบจากประเทศที่เคยให้เด็กเป็นบุตรบุญธรรมแก่ชาวต่างประเทศ เช่น เวียดนาม เขมร เกาหลี ลาว นี้อยลง เพราะผลของการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองหลังสงคราม องค์การต่างประเทศที่เคยดำเนินการดำเนินการจัดหาเด็กจากประเทศเหล่านั้นเริ่มเข้ามาดำเนินการในประเทศไทยแทน และมีการซื้อทารกจากมารดาบัง รับไปจากโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลที่มารดาไปคลอดแล้ว ทอดทิ้งบ้าง เรื่องการซื้อขายเด็กได้ทวีความรุนแรงขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2519-2520 รัฐบาลได้ทราบข่าวในเรื่องนี้จากหลายทางด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากองค์การสังคมสงเคราะห์ระหว่างประเทศ (International Social Service) และหนังสือพิมพ์ทั้งต่างประเทศและในประเทศ เหตุการณ์ต่างๆ ดังกล่าวนี้ได้ส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพเด็ก ครอบครัวของบิดามารดาเด็ก เด็กถูกลักขโมยตลอดจนชื่อเสียงของประเทศไทยเป็นอันมาก กรมประชาสงเคราะห์จึงได้เสนอมาตรการ 3 ประการ ในการป้องกันการซื้อขายเด็กต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อแก้ไขป้องกันปัญหาเฉพาะหน้าขึ้นกรณีรีบด่วน ซึ่งรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2520 ให้ถือปฏิบัติ

จากมติคณะรัฐมนตรีมีผลทำให้บริการรับบุตรบุญธรรมเอกชนต้องผ่านการพิจารณาตามขั้นตอนของทางราชการ ทำให้กรมประชาสงเคราะห์ต้องรับผิดชอบปริมาณงานเพิ่มขึ้น กระทรวงมหาดไทย โดยกรมประชาสงเคราะห์จึงได้พิจารณาเห็นว่าการดำเนินงานตามกระบวนการรับบุตรบุญธรรม มีหน่วยงานดำเนินการกระจัดกระจายอยู่ในที่ต่างๆ หลายแห่ง และหน่วยงานดังกล่าวมิได้มีการประสานงานกันเท่าที่ควร เพราะยังไม่มีหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ โดยเฉพาะ งานรับบุตรบุญธรรมจึงเป็นลักษณะต่างคนต่างทำตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ การปฏิบัติงานจึงไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน อันเป็นเหตุทำให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากเด็กเกิดขึ้น และผู้แสวงหาผลประโยชน์ดังกล่าวพยายามหาวิธีการต่างๆ ที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมาย กฎหมาย หรือระเบียบต่างๆ กระทรวงมหาดไทยจึงได้เสนอขอจัดตั้งศูนย์อำนาจการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในปีเดียวกันนั้น ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็น

บุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 96 ลงที่พิเศษวันที่ 22 เมษายน 2522 ได้ระบุเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ว่า "เนื่องจากการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมซึ่งแต่เดิมเคยจำกัดอยู่เฉพาะในระหว่างเครือญาติและและผู้รู้จักกันเท่านั้น บัดนี้ได้แพร่ขยายออกไปสู่บุคคลภายนอกอื่นๆ ทั้งคนไทยและคนต่างด้าวสมควรกำหนดเงื่อนไขและวิธีการในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมไว้เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรม โดยคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญและป้องกันการค้าเด็กในรูปของการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมและเพื่อคุ้มครองบิดามารดาที่แท้จริงของเด็ก ตลอดจนประโยชน์ของผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น"

ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมจึงได้เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ พ.ศ. 2520 ตามมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีมติวันที่ 27 กรกฎาคม 2520 ดังกล่าวมาแล้วทั้งหมด ให้ทำหน้าที่พิจารณาและดำเนินการเกี่ยวกับการรับเด็กกำพร้าถูกทอดทิ้งเป็นบุตรบุญธรรมและเด็กซึ่งชาวต่างประเทศจะรับเป็นบุตรบุญธรรมโดย ก.พ. กำหนดให้สังกัดอยู่ในกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวิทุรบุ๋น ต่อมาได้มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ซึ่งระบุให้ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมมีภาระหน้าที่กว้างขวางกว่าเดิมมาก

นอกจากนี้ยังมีองค์กรสวัสดิภาพเด็กเอกชนได้รับอนุญาตให้ดำเนินการด้านนี้อีก 5 แห่ง

คือ

1. มูลนิธิมิตรมวลเด็ก
 2. มูลนิธิสงเคราะห์เด็ก
 3. มูลนิธิสงเคราะห์เด็กพัทธา
 4. สหทัยมูลนิธิ
 5. บ้านพักฉุกเฉินของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี
- * สำหรับบ้านพักฉุกเฉินปัจจุบันไม่ได้ค่ออายุใบอนุญาต*

2.5 แนวความคิดและทัศนะของครอบครัวไทยค่อปัญหาเด็กค้ำนต่างๆ

จากการสอบถามครอบครัวที่มาร่วมประชุมตามโครงการติดตามผลการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ที่จังหวัดเชียงใหม่ 60 ครอบครัว มีความเห็นคามลำค้ำนจากมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุด ดังนี้

1. ทักษะต่อเด็กต้องถูกทอดทิ้ง/ กำพร้าบิดา มารดา เกิดจาก

- ครอบครัวยากจน แคมแค
- มารดาคลอดแล้วทิ้งไป ไม่พร้อมจะเลี้ยงดู
- เพราะเป็นเด็กพิการ
- หักหลัง
- กรรมเก่า

2. ทักษะต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา (เพื่อนบ้านที่มาช่วยร่วมคอบ)

- บริจาคเงินและเลี้ยงอาหารคนสถานสงเคราะห์
- เป็นหน้าที่ของรัฐบาล
- อยากมีส่วนร่วมแต่ไม่ทราบรายละเอียด
- อยากช่วยแต่ไม่มีเวลา
- รับมาช่วยเลี้ยงดู ถ้าดีจะขอเป็นบุตรบุญธรรม
- รับมาช่วยเลี้ยงดู ถ้าไม่ดี จะเอาไปคืนสถานสงเคราะห์

3. ทักษะด้านเหตุผลที่ขอรับเด็ก

- เมตตา สงสาร
- บุตรของคนเองโคแล้ว
- ไม่มีลูกของตนเอง
- อยากมีลูกคนละเพศ
- อยากให้ครอบครัวมีโชคลาภ

ส่วนทักษะแฝง ที่เขามีประสบการณ์ทบทวนหลังคือ ขอเพื่อเป็นเพื่อนลูก หรือเป็นลูกได้ ของลูกที่แท้จริง ขอเพื่อเอาไว้ใช้งานความวัยของเด็ก ขอเพื่อไว้เป็นเพื่อนยามเหงา

4. ทักษะต่อองค์กรหรือเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านเด็ก

- ดีแล้ว

- ฐานะไป
- อยากให้แก้กฎหมายเพื่อให้เด็กเป็นลูกที่แท้จริง
- ไม่อยากให้เป็นเหมือนบ๊วย ๆ เพราะกลัวเพื่อนบ้านรู้
- ไม่ได้รับการชี้แนะเท่าที่ควร
- อยากให้มีโครงการติดตามผลบ๊วย ๆ
- อยากให้มีชมรมครอบครัวบุญธรรม

5. ในด้านการเตรียมพร้อม ครอบครัวที่ขอรับเด็กให้เหตุผลด้านการปรึกษาหารือตาม
ลำดับมากไปหาน้อยดังนี้

- ปรึกษากันเอง
- ปรึกษานักจิตวิทยา (ทั้ง 2 ฝ่ายและฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง)
- ปรึกษาแพทย์
- ปรึกษาหมอดู
- ปรึกษาเพื่อนบ้าน
- ไม่ได้ปรึกษากันเพราะรับเด็กไว้โดยบังเอิญเนื่องจากมีผู้นำมาทิ้งไว้

ในด้านเหตุผลและความคิด/แรงจูงใจที่ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม มีดังนี้

- ไม่สามารถมีลูกได้ด้วยตนเอง
- มีลูกแล้วแต่ขาดลูกชายหรือลูกสาว
- ลูกโตแล้วแต่อยากช่วยเหลือเด็กที่ขาดพ่อแม่
- ลูกโตหมดแล้ว อยากเลี้ยงดูลูกเล็ก ๆ
- ถ้ามีลูก สามี/ภรรยาจะรู้สึกผูกพันมากกว่าเดิม
- ถ้ามีลูกชาย (หรือหญิง) เพิ่มขึ้น ครอบครัวจะเจริญรุ่งเรือง
- ต้องการผู้รับผลประโยชน์
- ต้องการผู้ดูแลยามแก่เฒ่า

นอกจากนี้ยังมีข้อวิตกกังวลระหว่างการเลี้ยงดูเด็กผู้เป็นบุตรบุญธรรมดังนี้

1. ด้านข้อกฎหมายและสิทธิประโยชน์ต่างๆ เกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น

- การเบิกค่าเล่าเรียน
- เบิกค่ารักษาพยาบาล
- มรดกตกทอด
- ทะเบียนบ้านมีชื่อพ่อแม่จริงของเด็ก
- พ่อแม่จริงมาอาศัยจะทำอย่างไร
- เด็กกลับไปอยู่กับพ่อแม่จริงจะอาศัยได้หรือไม่

2. ข้อเท็จจริงอื่นๆที่วิตกกังวล

- กลัวเด็กรู้ความจริง
- กลัวเพื่อนบ้านบอก
- กลัวญาติไม่ยอมรับ
- กลัวเพื่อนบ้านตำหนิหากทำโทษเด็ก
- กลัวเด็กถามปัญหาต่างๆ
- กลัวเด็กกลับไปอยู่กับพ่อแม่เดิมหากรู้ความจริง
- กลัวเด็กไม่กตัญญู
- กลัวเด็กทำให้ครอบครัวแตกคำ/โชคไม่ดี
- กลัวเด็กไม่ฉลาด

ทัศนคติต่างๆ ซึ่งเป็นแนวความคิดของครอบครัวไทยส่วนหนึ่งดังที่ได้แสดงให้เห็นตั้งแต่ต้น ล้วนเป็นอุปสรรคในการเลี้ยงดูเด็ก และเป็นสาเหตุแห่งความไม่กล้าที่จะรับเลี้ยงเด็กผู้ด้วยอีกส่วนหนึ่งซึ่งสมควรบรรจงสร้างความสำเร็จที่ถูกต้อง และอธิบายปัญหาที่วิตกกังวลต่าง ๆ ดังตัวอย่างปัญหาต่อไปนี้

1. ควรจะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเมื่อใด

เด็กควรจะได้รับการดูแลโดยพ่อแม่บุญธรรมเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ถ้าสามารถรับเด็กเล็กอายุต่ำกว่า 3 เดือน เป็นบุตรบุญธรรม เด็กจะได้รับการดูแลตอบสนองความต้องการของท่าน โดยไม่เกิดปัญหาต่อพัฒนาการตามปกติเลย เด็กที่เป็นลูกบุญธรรมช้ากว่านั้น ก็มีโอกาสดีกปัญหาได้มากขึ้น เนื่องจากเด็กอาจถูกดูแลโดยคนอื่นซึ่งมักจะมีวิธีเลี้ยงแตกต่างกับท่าน หรือมีปัญหาอารมณ์-พฤติกรรมบางอย่างติดตัวมาแล้ว ยิ่งเด็กโตขึ้น การจะเลี้ยงดูให้เขารู้สึก เหมือนเป็นพ่อแม่จริง ๆ ก็ยากขึ้นตามลำดับ ในเด็กโตและวัยรุ่นจะพบว่ามีปัญหาพฤติกรรมบางอย่างซึ่งแก้ไขได้ยาก

แต่ถึงแม้ว่าท่านจะได้รับเด็กเมื่อเขาอายุมากขึ้น ท่านก็สามารถเลี้ยงดูเขา เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่างของเขาได้ เพียงแต่ท่านต้องใช้ความพยายามมากกว่าการเลี้ยงเขามาด้วยตนเองตั้งแต่เขายังเล็ก

ในกรณีที่ท่านเลือกตัวเด็กมาเป็นลูกบุญธรรมไว้แล้ว แต่ยังคงคิดซัดขิ้นคอนระเบียบหรือกฎหมายทำให้ไม่สามารถรับลูกมาเลี้ยงดูได้ทันที ควรปรึกษาเจ้าหน้าที่เพื่อหาทางทำความเข้าใจทัศนคติกับเด็กให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เมื่อท่านรับลูกมาเลี้ยงดูจริง ๆ ลูกก็จะปรับตัวกับท่านได้อย่างรวดเร็ว

2. ถ้ารับเด็กโตมาเป็นบุตรบุญธรรม

เด็กโตมักจะมีพัฒนาการเป็นของตัวเองบ้างแล้ว เด็กจึงมีนิสัยบางอย่างติดตัวมาก่อน นิสัยบางอย่างอาจไม่เป็นที่ต้องการของพ่อแม่บุญธรรม การจะเปลี่ยนพฤติกรรมของเขาจึงทำได้ยาก

เด็กโตบางคนจะคือแฉะก้าวร้าว โดยเฉพาะในระยะเดือนแรก ๆ พ่อแม่บุญธรรมต้องอดทน และหาวิธีแก้ไขพฤติกรรมของเขา

3. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็ก

การสร้างนิสัยใหม่ ๆ มักจะง่ายกว่าการแก้ปัญหานิสัยเดิม ยิ่งเด็กโตขึ้นท่านจะพบว่าต้องการใช้ เวลา ความพยายามและความอดทนเป็นอย่างยิ่งในการเปลี่ยนพฤติกรรมของเขา

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีหลักดังนี้

1. เริ่มเอาจริงกับพฤติกรรมที่แก้ไขง่าย ๆ ก่อน

2. เริ่มโดยเลือกจะเปลี่ยนพฤติกรรมเพียง 1-2 พฤติกรรม อย่างพยายามเปลี่ยนหลาย พฤติกรรมพร้อม ๆ กัน
3. ซुकคุยกับลูกให้เข้าใจ (คามวัยของเด็ก) ว่าพ่อแม่ต้องการอย่างไร
4. แสดงความคาดหวังว่าเราจะทำได้
5. เมื่อเขาเริ่มทำบ้าง ชมเชย และชื่นชม
6. เมื่อทำไม่ได้ ซुकคุยกันใหม่ หาสาเหตุว่าทำไมได้เพราะอะไร
7. คอยกำกับพฤติกรรมให้เป็น ไปตามที่ต้องการ อย่า "ซुकอย่างเดี๋ยวน"
8. มีรางวัลบางกับพฤติกรรมที่เหมาะสม
9. ตัดรางวัลหรือของชอบ เมื่อทำผิดจากที่เคยสอนไว้ (กฎข้อนี้ควรตกลงกันก่อนเริ่มใช้)
10. เมื่อเด็กทำผิด อย่าโวยวาย รุนแรง หรือลงโทษเกินกว่าเหตุ

4. ควรบอกความจริงถูกบุญธรรมหรือไม่

พ่อแม่บุญธรรมจำนวนไม่น้อยไม่อยากจะบอกความจริงแก่เด็กว่าตนเองไม่ใช่พ่อแม่ที่แท้จริง เนื่องจากความวิตกกังวลว่า

- ลูกจะเป็นปมค้อย
- ลูกจะไม่รักพ่อแม่บุญธรรมเหมือนพ่อแม่จริงๆ (ที่คนอยากให้เป็น)
- ถ้าลูกรู้ว่าพ่อแม่เป็นใคร จะไปหาพ่อแม่ที่แท้จริง (ตัวเองจะสูญเสียลูก)
- ไม่รู้จะบอกอย่างไร กลัวลูกจะเสียใจ
- เด็กอาจรู้สึกไม่คิดกับพ่อแม่ที่แท้จริง
- ไม่ต้องการให้ลูกรู้จักและติดต่อกับพ่อแม่บุญธรรม

ความกังวลเหล่านี้ทำให้พ่อแม่พยายามปิดบังความจริง ซึ่งทำให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ เช่น

- เกิดความรู้สึกอึดอัดระหว่างกัน พ่อแม่มักกลัวว่าลูกจะรู้ และคนปิดบังความลับบางอย่าง รู้สึกเหมือนไม่จริงใจต่อกัน

- พ่อแม่จะระแวงอยู่เสมอว่าลูกจะรู้ความจริงสักวันหนึ่ง

- เด็กรู้ความจริงจากที่อื่นแล้ว เกิดความรู้สึกไม่คิดต่อพ่อแม่บุญธรรม บางคนมีปัญหา

พฤติกรรมอื่นตามมา เช่น ก้าวร้าว ซึมเศร้า

พ่อแม่บางคนโกรธลูกบุญธรรมแล้วจึงบอกความจริง เป็นทำนองตำหนิลูกบุญธรรม ซึ่งทำให้
ลูกบุญธรรมมีปัญหามากยิ่งขึ้น

วิธีที่ดีที่สุด คือพ่อแม่บุญธรรมควรบอกความจริงกับลูกบุญธรรม โดยมีวิธีการดังนี้.-

1. บอกความจริงทันที ง่าย ๆ
2. บอกตามโอกาส หาโอกาสบอกจนหมดความเหมาะสม
3. บอกอย่างเต็มใจ และภูมิใจ
4. พูดถึงพ่อแม่จริงในทางที่ดี
5. แสดงเจตนาที่รับลูกบุญธรรมเหมือนลูกจริง ๆ ด้วยความรักและปรารถนาดี
6. เปิดโอกาสให้ลูกได้ซักถาม และตอบตามความจริง

5. ถ้าลูกบุญธรรมอยากพบพ่อแม่จริง ๆ จะทำอย่างไร

ในกรณีที่พ่อแม่บุญธรรมไม่รู้จักที่อยู่ ก็ควรบอกเด็กอย่างตรงไปตรงมาว่าพ่อแม่บุญธรรม
ไม่สามารถติดตามพ่อแม่แท้จริงได้

พ่อแม่บุญธรรมควรปรึกษาพ่อแม่ที่แท้จริงว่าต้องการให้มีการเปิดเผยหรือไม่ในกรณีที่เด็ก
อยากรู้ความจริง ถ้าพ่อแม่จริงอนุญาตจึงจะให้ได้

6. ทำเนียงลูกบุญธรรมมาจนโต ควรบอกความจริงหรือไม่

เด็กที่อายุมากขึ้น จะสามารถเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ได้ดีขึ้น ชอบรับความจริงได้มากขึ้น
เมื่อเขาโตแล้วคุณพ่อคุณแม่ก็บอกความจริงได้เช่นกัน แต่ควรเลือกโอกาสที่พอเหมาะ โดยมีหลักดังนี้

- มีเวลาเป็นส่วนตัว
- บรรยากาศที่ดี ๆ ต่อกัน ความสัมพันธ์กำลังดี ไม่ได้มีปัญหาต่อกัน
- บอกอย่างตรงไปตรงมา
- ชี้แจงเหตุที่ไม่ได้บอกก่อนหน้านี้ในทางที่ดี
- ต้องการให้เขารู้ความจริง จะได้รู้สึกที่ดีต่อกัน ไม่ปิดบังกัน
- พ่อแม่ก็ยังรักเขาเหมือนลูกแท้จริง

- สอบถามความรู้สึกของเขา ยอมรับว่าเขาอาจจะตกใจ เสียใจ
- เปิด โอกาสให้เขาซักถาม

7. มีวิธีที่จะช่วยให้รู้ รับทราบความจริง

พ่อแม่สามารถช่วยให้ลูกทราบความจริง ได้อย่างต่อเนื่อง เช่น

- การหาอุกบุญธรรมมาร่วมงานพบปะสังสรรค์กลุ่มพ่อแม่บุญธรรม
- มีหนังสือและเอกสารที่เกี่วข้องกับการเป็นพ่อแม่บุญธรรม
- มีกิจกรรมที่สอนให้ลูกรับทราบก็อวกับการเป็นพ่อแม่บุญธรรม

8. ลูกบุญธรรมจะกลับไปด้วยกับพ่อแม่หรือไม่

เด็กมักจะมี ความผูกพันกับพ่อแม่บุญธรรมมาก ความอยากรู้ อยากเห็นอยากพบความจริง เป็นเรื่องปกติ แต่มิได้ทำให้เด็กอยากกลับ ไปหาพ่อแม่ที่แท้จริง เมื่อเด็กได้พบพ่อแม่ที่แท้จริง ความสงสัยก็จะหมดไปและไม่ไ้รับกวนใจเด็กอีก

เด็กอาจจะอยากรู้จักพ่อแม่จริง อยากเห็นหน้า อยากพูดคุยด้วย การปิดกั้นจนเกินไป อาจทำให้เด็กเกิดความสงสัยมากขึ้น อยากพบมากขึ้นทั้งๆที่เมื่อพบแล้วก็ไม่ได้เกิดปัญหาใด ๆ

9. ทำไมพ่อแม่จริงจึงไม่เลี้ยง

คำถามหนึ่งซึ่งเด็กที่โตแล้วมักจะถามตนเอง (หรือถามพ่อแม่บุญธรรม) คือ เมื่อเขามีพ่อแม่แท้จริงซึ่งให้กำนิคมา ทำไมพ่อแม่จริงจึงไม่เลี้ยงเขา

คำถามนี้พ่อแม่บุญธรรมคงต้องคอยเสริมด้วยคำตอบไว้เสมอ การตอบที่ดีจะช่วยให้เด็กมองตนเองคือ มองพ่อแม่บุญธรรมที่ดี และมองพ่อแม่ที่แท้จริงในทางที่ดีด้วย

คำตอบที่ดีควรทำให้เด็กรู้สึว่าพ่อแม่ที่แท้จริงไม่ได้หมดรัก ไม่ได้ทอดทิ้ง แต่การให้ถูกมาอยู่ในความดูแลของพ่อแม่บุญธรรม เป็นการเปิด โอกาสที่ดีกว่าแก่ลูก เช่น พ่อแม่เดิมอาจจะมีปัญหาส่วนตัวในครอบครัว ปัญหาสุขภาพ ปัญหาการเงิน และการตัดสินใจมอบลูกให้คนอื่นช่วยเหลือและจะเป็นประโยชน์ต่อตัวลูกเองในอนาคต และพ่อแม่ได้ตัดสินใจอย่างรอบคอบแล้ว

ประโยชน์ต่อไปนี้อาจเป็นตัวอย่างเมื่อถูกถามเรื่องนี้

"ถูกคิดอย่างไร ถึงถามคำถามนี้"

"ถูกคิดว่ามีเหตุผลอย่างไรละ"

"พ่อแม่คิดว่า พ่อแม่ที่แท้จริงคงคิดอย่างรอบคอบแล้ว จึงตัดสินใจเช่นนี้"

"พ่อแม่ที่แท้จริงคงจะมีปัญหามากมายจน ไม่สามารถดูแลลูกได้ และคิดว่าลูกน่าจะมี

โอกาสคิดว่าฉันมีพ่อแม่บุญธรรมช่วยเหลือให้"

"เหตุผลที่แท้จริงพ่อแม่ก็ไม่รู้ แต่คาดว่าพ่อแม่ (ที่แท้จริง) คงรักและคิดถึงลูกอยู่"

"พ่อแม่คิดว่าเราคงทำบุญร่วมกันมาก่อนจึง ได้กลับมานเป็นพ่อแม่ลูกกัน ถึงแม้ว่าลูกจะไม่ได้เกิดจากพ่อแม่ โดยตรงก็ยังเป็นพ่อแม่ลูกกันได้เหมือนกัน"

"คงเป็นบุญกรรมที่ทำมา ทำให้พ่อแม่จริงของลูกได้เพียงแต่เป็นผู้ให้กำเนิด แล้วพ่อแม่ช่วยเหลือลูกต่อลูก โรคคินะที่มีพ่อแม่ตั้งสองชุด"

"ถ้าลูกพบพ่อแม่จริง ลูกจะถามเขาว่าอย่างไร"

"ถูก โกรธหรือเปล่า ที่เขาไม่เลี้ยงลูก"

"ถูกรู้สึกเป็นปมคอหรือไม ที่คิดถึงเรื่องนี้"

10. ควรจะให้ลูกเรียกพ่อแม่บุญธรรมว่าอย่างไร

เด็กควรเติบโตในสภาพครอบครัวที่มีพ่อแม่ ถึงแม้พ่อแม่บุญธรรมจะไม่ได้ปิดบังความจริง แต่การให้ลูกเรียกว่า "พ่อ" หรือ "แม่" ก็มีความหมายและยิ่งใหญ่เสมอสำหรับเด็ก ลูกจะได้เรียกอย่างภาคภูมิใจว่าเขาก็มีพ่อแม่ และไม่โอ้อวดใจที่จะต้องตอบคำถามคนอื่นๆ ที่สงสัยอยู่เสมอฉันขอเรียกพ่อแม่ด้วยคำอื่น

11. ควรให้เด็กเปิดเผยความจริงหรือไม่

การเปิดเผยความจริงขึ้นอยู่กับความรู้สึกลูก ถ้าลูกอยากจะทำอะไรก็ให้ใครฟังในบางโอกาสก็เป็นเรื่องที่ทำได้ โดยเฉพาะกับครู เพื่อนสนิท การเปิดเผยบ้างทำให้เด็กรู้สึกว่ามีอะไรเรื่องน่า

อับอายที่จะต้องปิดบัง ในที่สุดเด็กจะพบด้วยตัวเองว่า การเปิดเผยเรื่องนี้เป็นเรื่องธรรมดา เพราะเขามีความมั่นคงในความรักและความสัมพันธ์กับพ่อแม่บุญธรรมเหมือนหนึ่งพ่อแม่ที่แท้จริงนั่นเอง

ความรู้สึกหนึ่งที่อาจเกิดขึ้นได้กับพ่อแม่บุญธรรม คือ ไม่อยากให้อุกรู้สึกกับพ่อแม่บุญธรรมว่าไม่ใช่พ่อแม่ที่แท้จริง บางคนอยากให้อุกรู้สึกว่าเป็นพ่อแม่ที่แท้จริงอย่างเคียว ซึ่งในความรู้สึกของเด็กแล้ว ความผูกพันต่อพ่อแม่บุญธรรมมิได้แตกต่างไปจากพ่อแม่ที่แท้จริง (อันเป็นไปได้) เลย นั่นคือเขาก็รู้สึกว่าคุณเป็นพ่อแม่ที่แท้จริงตลอดเวลา เพียงแต่ไม่ได้ให้กานนิคมเท่านั้น

12. ปัญหาที่พบบ่อย ๆ เมื่อมาอยู่กับท่านใหม่ ๆ

ในช่วง 6 เดือนแรกของการเลี้ยงดู พ่อแม่ควรทำใจไว้ได้เสียว่าจะต้องพบปัญหาบ้างเนื่องจากเด็กต้องปรับตัวให้เข้ากับพ่อแม่บุญธรรม ให้เข้ากับบุคคลอื่นในครอบครัวให้เข้ากับสภาพที่อยู่อาศัย และการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งแตกต่างจากชีวิตเดิมของเขาอย่างสิ้นเชิง เด็กอาจเกิดพฤติกรรมเหล่านี้

- ซึมเศร้า ร้องไห้บ่อย ๆ โยเย เฉยเฉย เฉื่อยชา ไม่พูด ไม่กิน ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม
- ดดออกกลายเป็นเด็กซ้ากว่าวัย
- พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ไม่พูด ไม่แสดงออก ไม่ร่วมมือ
- เครียดวิตกกังวล ไม่นอน ไม่กล้า
- ก้าวร้าว เหน็บใจ ไม่ทำคามระเบียบวินัย

ฯลฯ

พฤติกรรมเหล่านี้จะพบมาก 2-3 สัปดาห์แรก แล้วจะค่อย ๆ ลดลงในที่สุดก็จะหายไป

ถ้าพฤติกรรมที่เป็นปัญหานี้ไม่มีแนวโน้มจะลดลง หรือมากขึ้นเรื่อย ๆ ท่านควรรีบปรึกษาแพทย์ จิตแพทย์เด็กหรือเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญซึ่งทันที อย่าปล่อยให้ปัญหารื้อรัง เพราะจะยิ่งเป็นปัญหาต่อเด็กและต่อตัวท่านเอง

13. ปัญหาในระยะยาวมีมากหรือไม่

หลังจาก 6 เดือนผ่านไปด้วยดี พ่อแม่บุญธรรมจะรู้จักถูกของ ท่านบ้างการสังเกตพฤติกรรมของลูกจะช่วยให้ท่านเข้าใจลูกคนใหม่มากขึ้นเรื่อย ๆ อย่าลืมว่าท่าน ไม่ได้เลี้ยงเขามาตั้งแต่เกิด ท่านจึงต้อง

เรียนรู้ที่นิสัยที่อารมณ์ของเขาอย่างรีบด่วน เพื่อที่จะได้ให้การตอบสนองสอดคล้องกับความต้องการเฉพาะด้านของเขา และมีแนวทางที่จะเลี้ยงดู ปู่อุปนิสัยที่ดีได้อย่างถูกต้องและง่ายคาส ปัญหาในการเลี้ยงดูระยะยาวของท่านจะไม่แตกต่างกับปัญหาในการเลี้ยงเด็กทั่ว ๆ ไป ซึ่งก็จะเกิดปัญหาได้เสมอเช่นกัน

14. เมื่อมีปัญหาพฤติกรรมของลูกบุญธรรม ควรทำอย่างไร

พ่อแม่บุญธรรมสามารถหาความรู้เรื่องปัญหาพฤติกรรมเด็กในวัยต่าง ๆ เพื่อจะได้เข้าใจ ทำใจ และใส่ใจป้องกันปัญหาต่างๆและเมื่อเห็นปัญหาพฤติกรรมซึ่งสมควรแก้ไขก็จะแก้ไขได้แน่นอน ๆ

ปัญหาพฤติกรรมในวัยเด็ก มักเกิดจากปฏิกริยาตามธรรมชาติ เช่น เด็กอายุ 2-3 ขววมักจะขรน คืออยากรื้อซากเห็น ชับยังขังใจตนเองได้น้อย มิได้เกิดจากพันธุกรรมที่ถ่ายทอดมาของพ่อแม่ที่แท้จริง ปัญหาเด็กมักมีวิธีแก้ไขที่คลาหทางออกได้เสมอถ้าท่านนึกไม่ออกการปรึกษาผู้รู้

อย่างไรก็ตาม พ่อแม่บุญธรรมต้องมีความอดทน อดกลั้นสูง พ่อแม่บุญธรรมจึงควรมีสุขภาพที่แข็งแรงและจิตใจดี เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับปัญหาต่างๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้น

15. ลูกบุญธรรมมักมีปัญหาจริงหรือ

พ่อแม่บุญธรรมส่วนใหญ่จะคิดว่าลูกบุญธรรมมีปัญหามากกว่าลูกแท้จริงตามธรรมชาติ ความจริงแล้วลูกบุญธรรมที่ไม่มีปัญหาก็มีมาก พ่อแม่บุญธรรมที่มีความสุขกับลูกบุญธรรมซึ่งเป็นเด็กดี เชื่อฟัง เป็นสุลที่รักของพ่อแม่ก็มีบ่อย ๆ พ่อแม่บุญธรรมจึงไม่ควรวิตกกังวลเกินไปและถึงแม้ลูกจะมีปัญหาที่ยังมีทางแก้ไขเสมอ

16. ภายหลังจากลูกบุญธรรมมีปัญหามาก จะคืนลูกได้หรือไม่

การคืนลูกจะทำในกรณีที่ปัญหาในการเลี้ยงดูนั้นรุนแรงมาก ๆ โดยทั่วไปแล้วพ่อแม่ที่มีปัญหามากเมื่อได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญ หรือจิตแพทย์เด็กแล้วมักจะแก้ไขได้ทุกราย การคืนเด็กมักจะต้องผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบเช่นกัน เนื่องจากอาจจะเกิดผลกระทบต่อเด็กได้มาก

เด็กที่ถูกคืน มักจะเกิดความรู้สึกถูกทอดทิ้ง ไม่เป็นที่รักที่ต้องการ เป็นที่รังเกียจ มองตัวเองไม่คิและมองโลกในทางไม่คิไปด้วย

18.05.6
276 น
2540
เลขเรียกหนังสือ.....
เลขทะเบียน..... 5818
วันที่..... 3 พ.ค. 2545

พ่อแม่บุญธรรมที่กินลูก อาจจะทำให้เกิดความรู้สึกเสียใจ คิดหวังรู้สึกว่าคุณเองขาดความมั่นใจ
ในการดูแลลูกอีกต่อไป

เพื่อมิให้ท่านเกิดความรู้สึกดังกล่าวดังนั้นในขณะที่ลูกมีปัญหา คุณพ่อคุณแม่ควรเลี้ยงดูบุญธรรม
โดยตั้งใจไว้เลยว่า จะเลี้ยงเขาเหมือนลูกจริง ๆ ไม่มีการคิดจะคืน ถึงแม้จะมีปัญหามากมายเช่นใด ก็จะกัดฟัน
ต่อสู้ต่อไป

การเลี้ยงดูลูกบุญธรรมมีปัญหาได้เหมือนลูกคนธรรมดา เมื่อเกิดปัญหาซึ่งท่านจัดการไม่
ได้ ควรปรึกษาผู้รู้ทุกครั้ง

การมีกลุ่มพ่อแม่บุญธรรมซึ่งรู้จักกัน จะช่วยให้คำแนะนำปรึกษาหารือกัน ได้อีกทางหนึ่ง

ตัวอย่างเหล่านี้จะเป็นแนวทางให้คุณพ่อคุณแม่ได้

"วันนี้ พ่อแม่มีเรื่องสำคัญจะคุยกับลูก"

"เรื่องนี้เป็นข้อมูลส่วนตัวที่เกี่ยวกับลูก ไม่ใช่เป็นความลับแต่อย่างใด แต่พ่อแม่ก็คิดอยู่เสมอ
ว่าจะบอกให้ลูกรู้เมื่อถึงเวลา"

"เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องเสียหาย พ่อแม่บอกว่าเป็นเรื่องที่ดี"

"ลูกคงสงสัยว่าเรื่องอะไร"

"ลูกเคยสงสัยเรื่องชื่อหรือนามสกุลในทะเบียนบ้านบ้างไหม"

"ความจริงก็คือ....."

- พ่อแม่ได้รับลูกมาตั้งแต่วัยตั้งแต่ลูกยังเล็กมาก อายุ 2 ขวบ ลูกยังจำความไม่ได้ เนื่องจากพ่อ
แม่ไม่สามารถมีลูกเองได้.....

- พ่อแม่ที่แท้จริงของลูกเสียชีวิตตั้งแต่ลูกยังเล็กมาก พ่อแม่รักลูกและอยากเลี้ยงดูเหมือน
อย่างพ่อแม่จริงๆ.....

"ลูกรู้สึกอย่างไร ที่รู้แบบนี้"

"การที่พ่อแม่บอกความจริง อาจทำให้ลูกตกใจ หรือเสียใจบ้าง แต่พ่อแม่คิดว่าคงต้องบอก"

"ลูกอยากถามอะไรบ้างไหม"

นี่ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง ในหลายๆตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งแต่ละครอบครัวมีสถานการณ์ไม่เหมือนกัน บางครอบครัวได้พยานุครบุญธรรมกลับไปเยี่ยมเยือนเพื่อน ๆ ที่สถานสงเคราะห์เดิม เพื่อให้เขาริมและหัดเป็นผู้ใหญ่ เช่น นำของเล่นไปฝาก ไปดูแถนึ่งที่เล็กกว่าเป็นคัน

2.6 สถิติข้อมูลที่เกี่ยวข้องระหว่างปี พ.ศ. 2537-2539

ตารางที่ 1 สถิติการขอรับเด็กกำพร้าหรือถูกทอดทิ้งในความอุปการะของกรมประชาสงเคราะห์ ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2539 (เปรียบเทียบผู้ขอชาวไทยกับชาวต่างประเทศ)

ปีงบประมาณ	ยื่นคำขอ		อนุมัติทดลองเลี้ยง		อนุมัติจดทะเบียน	
	ไทย	ต่างประเทศ	ไทย	ต่างประเทศ	ไทย	ต่างประเทศ
2537	316	648	134	304	182	262
2538	303	621	145	297	158	671
2539	267	692	112	321	157	256
รวม	886	1,961	391	922	497	1,189

ที่มา/ฐานข้อมูลการรับเด็กเป็นบุญธรรม (2539)

ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า ระหว่างชาวไทยกับชาวต่างประเทศมีทัศนคติต่อเด็กกำพร้าถูกทอดทิ้งต่างกัน ในแง่ของทัศนคติต่าง ซึ่งจากประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ปรากฏว่าชาวต่างประเทศไม่สนใจเรื่องหน้าตา ผิวพรรณ สายเลือด หรือแม่กระทั่งความพิการของเด็กมากนัก แต่กลับมีมุมมองในแง่ของการช่วยเหลือเด็กให้กลับคืนสู่สภาพปกติ คือ มุ่งประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ ซึ่งต่างกับทัศนคติของคนไทยในประเด็นดังกล่าวนี้ ทำให้แนวโน้มเด็กกำพร้า/ถูกทอดทิ้งของประเทศไทยคงไม่มีวิถีชีวิตอยู่ในต่างประเทศมากกว่าอยู่ในครอบครัวของต้นกำเนิดเดิม แม้จะมีขั้นตอนการดำเนินการที่ค่อนข้างยุ่งยากในแง่กฎหมาย ที่ไม่เหมือนกันในแต่ละประเทศก็ตาม

ตารางที่ 2 สถิติการขอรับเด็กกำพร้าหรือถูกทอดทิ้ง ในความอุปการะของกรมประชาสงเคราะห์เป็นบุตรบุญธรรมทั่วประเทศ โดยไม่ระบุตัวเด็กและระบุตัวเด็ก ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2539

งบประมาณ	ภาคกลาง (ราย)		ภาคเหนือ (ราย)		ภาคใต้ (ราย)		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ราย)	
	ขอโดยไม่ระบุตัวเด็ก	ขอโดยระบุตัวเด็ก	ขอโดยไม่ระบุตัวเด็ก	ขอโดยระบุตัวเด็ก	ขอโดยไม่ระบุตัวเด็ก	ขอโดยระบุตัวเด็ก	ขอโดยไม่ระบุตัวเด็ก	ขอโดยระบุตัวเด็ก
2537	50	85	16	22	10	50	45	28
2538	54	76	26	23	6	26	57	23
2539	44	45	15	15	10	18	59	14
รวม	148	206	57	60	26	94	161	65

(ที่มา : ศูนย์บุญธรรม)

หมายเหตุ 1. ขอโดยไม่ระบุตัวเด็ก

= การขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมที่ปฏิบัติคนชั้นตอนที่ควรจะเป็น โดยผู้ขอจะได้รับการพิจารณาคุณสมบัติก่อนที่จะมีการพิจารณาเด็กที่ต้องการอุปการะ

2. ขอโดยระบุตัวเด็ก

= การขอรับเด็กที่ข้ามชั้นตอน โดยผู้ขอจะไปเลือกเด็กจากโรงพยาบาล (รวมทั้งบางรายรับเด็กไปก่อน) ก่อนอื่นเรื่องและยังไม่ได้รับการพิจารณาคุณสมบัติ กรณีนี้การดำเนินการเรื่องรับเด็กและการติดตามประวัติอย่างไม่เรียบร้อย ซึ่งตามมาด้วยปัญหาประการต่าง ๆ และจากการพิจารณาเป็นรายภาค พบว่าส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติที่ขอโดยระบุตัวเด็ก ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความผูกพันกับเด็กอยู่ก่อน โดยการไปเลี้ยงดูเมื่อถูกดูแลถือว่าได้เป็นเจ้าของเด็กแล้วโดยที่ยังไม่ได้รับการพิจารณาค่าคุณสมบัติทั้งครอบครัวผู้ขอและตัวเด็กของด้วย

ตารางที่ 3 สาเหตุของการขอลดเลิกการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

สาเหตุของการขอลดเลิกการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ปี พ.ศ. 2537 - 2539	จำนวนผู้ยกเลิก (ราย)	หมายเหตุ
ปัญหาสุขภาพของผู้ขอซึ่งเกิดขึ้นภายหลัง	2	
ปัญหาทำร้ายเด็ก/ เด็กได้รับบาดเจ็บ โดย ไม่มีเหตุอันสมควร	1	
ผู้ขอไม่พอใจความประพฤติของเด็ก	3	
ผู้ขอมีความเชื่อทางโทรศาศตร์	1	
ผู้ขอถึงแก่ความตายและญาติไม่ประสงค์จะเลี้ยงดูแทน	1	
สมาชิกในครอบครัวไม่ยอมรับเด็ก	1	
ผู้ขอไม่เอาใจใส่เลี้ยงดูเด็ก/ เด็กไม่เดินทางไปตามที่คาดหวัง	2	
รวม	11	

ที่มา : ศูนย์อำนาจการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

พบว่า สาเหตุอันดับแรกที่มีการขอลดเลิกการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม คือ ปัญหาความไม่พอใจ ความประพฤติของเด็ก ซึ่งการแสดงพฤติกรรมของเด็กอาจไม่ใช่สาเหตุที่ตัวเด็กแต่เพียงอย่างเดียว และพบว่า ครอบครัวที่มีปัญหา ผู้รับบุตรบุญธรรมจะปิดบังความจริงกับเด็กแสดงว่า ไม่ยอมรับเด็กในฐานะบุตรบุญธรรมอย่างแท้จริง เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเด็กจึงไม่ประสงค์จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมต่อไป

ตารางที่ 4 สถานภาพการสมรสของผู้ขอคืนเด็ก ระหว่างการทดลองเลี้ยงดูและจดทะเบียนแล้ว ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2539

สถานภาพสมรสของผู้ขอ	จำนวนผู้ขอที่ส่งเด็กคืน (ราย)	จำนวนผู้ขอที่กลับมาส่ง ให้คืนเด็ก	รวม
โสด	2	1	3
หม้าย - คู่สมรสตาย	1	-	1
หม้าย - หย่าร้าง	1	-	1
อยู่กิน โสดไม่ได้รับจดทะเบียน	1	-	1
เด็กร้างกัน โสดไม่ได้รับจดทะเบียน	1	-	1
สมรสอยู่ด้วยกัน			
มีบุตร	2	1	3
ไม่มีบุตร	-	-	-
รวม	8	2	10

ที่มา : ศูนย์อำนาจการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

พบว่า ในกลุ่มของผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมที่มีปัญหาต้องยกเลิกการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม หลังจากจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม และผู้ขอรับเด็กที่กลับมาส่งให้ส่งเด็กคืนเป็นคนโสดและมีคู่สมรสมาเป็นอันดับแรก และผู้ขอรับเด็กที่มีคู่สมรสจะมีปัญหาในกลุ่มที่มีบุตรมากกว่าผู้ที่ไม่มีบุตร

ตารางที่ 5 ช่วงอายุผู้ขอกินเด็กหรือขณเด็กการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม หลังจากที่รับเด็ก
ไปเลี้ยงจนแล้ว

ช่วงอายุผู้ขอ ปี	จำนวนผู้ขอที่ขณเด็กหรือ ขอกินเด็ก (คน)	จำนวนผู้ขอที่กินเด็กตาม คำอ้างกรมฯ (คน)	รวม
25-35	3	1	4
36-45	-	1	1
46-55	1	-	1
56-65	3	1	4
รวม	7	3	10

ที่มา : ศูนย์อำนาจการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าช่วงอายุของผู้ขอที่ไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ตลอดไป เป็นช่วงแรกและช่วงที่สูงอายุไปแล้ว คือ ตั้งแต่ 25 ปี และ 56 ปีขึ้นไป ดังนั้น จากตารางแสดงให้เห็นว่าผู้ขอรับเด็กวัยต้น (25-35 ปี) ยังเป็นวัยที่ไม่มีความสมบูรณ์พร้อมในครอบครัว อาจเนื่องจากฐานะเศรษฐกิจหรือสถานภาพทางครอบครัวที่แปรปรวน เช่น เพิ่งสมรสหรือมีบุตรใหม่เกิดขึ้น (ลูกธิดา) ตลอดจนด้านทัศนคติที่ภาคหวังคือบางประการ ส่วนกลุ่มผู้ที่สูงอายุมาก แสดงให้เห็นถึงช่องว่างของวัยที่ห่างกันมาก และอาจเกิดจากเหตุผลด้านอื่น ๆ เช่น บุตรหลานหรือสมาชิกในครอบครัวไม่ยอมรับ เพราะการขอรับเด็กหรือการไม่เลือกเด็กเป็นความพอใจของผู้ขอรับ แต่ประการเดียว

ตารางที่ 6 ช่วงอายุเด็กที่ถูกส่งคืนสถานสงเคราะห์

ช่วงอายุเด็ก	จำนวนที่ขอขมถึกหรือขอคืน เด็ก (คน)	จำนวนที่กรมฯส่งให้คืน (คน)
0-5	2	1
5.1-10	4	-
10.1-15	2	1
15.1-20	-	-
รวม	8	2

ที่มา : ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ช่วงระยะเวลาของการคืนเด็กที่ทุกช่วงอายุของเด็ก สำหรับช่วงที่รับเด็กไปใหม่ ๆ กับช่วงที่เด็กอยู่ในวัยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงปัญหาประปราย จากพฤติกรรมของเด็กและพฤติกรรมครอบครัว เช่น ปกปิดเด็กมาตลอด และแสดงออกในสามโกธ สำหรับในช่วงแรก ๆ ที่คืนเด็ก ผู้ขอรับเด็กไม่ออกทนต่อการเลี้ยงดูจากการที่เด็กยังไม่อาจปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวใหม่ได้ และมีพฤติกรรมบางประการที่ผู้ขอรับเด็กคาดการณ์หรือมีทัศนคติว่าอาจจะเป็นเด็กไม่ฉลาด หรือมีปัญหา เช่น ซุกซน ขอบเขาสีระนะ โขกถิ่น โขกคว หรือปัสสาวะรดที่นอนเป็นประจำ สำหรับช่วงกลาง ๆ อาจวิเคราะห์ได้ 2 ลักษณะ คือ การรับเด็กไคคั้งแต่อายุ 5 ขวบไปเลี้ยงดู มักมีปัญหาในเรื่องสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในครอบครัวของผู้ขอรับเด็ก ที่เด็กไม่อาจปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวได้ กับอีกประการหนึ่ง เมื่อผู้ขอรับเด็กเลี้ยงดูเด็กมาตั้งแต่เริ่มแรก และมีปัญหาสะสมอยู่ตลอดเวลา โดยไม่ได้รับการช่วยเหลือแนะนำอย่างใกล้ชิดจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ จิตแพทย์ เมื่อถึงจุดที่ไม่อาจทนได้จึงขอคืนเด็ก ซึ่งอาจจะเกิดจากข้อบกพร่องของครอบครัวเองด้วย

บทที่ 3

ข้อมูลและข้อเท็จจริงจากประสบการณ์การปฏิบัติงาน และการตรวจติดตาม

จากประสบการณ์การทำงานและการตรวจติดตามเชิงครอบครัวที่ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมมีข้อนำสังเกตที่สำคัญ รวม 7 เรื่อง ดังนี้

3.1 กระบวนการพิจารณาคุณสมบัติของผู้ขออุปการะเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

ในแง่ของกฎหมายและจากประสบการณ์การร่วมประชุมสัมมนาความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเด็กกำพร้าถูกทอดทิ้ง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ต่างเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับลักษณะของครอบครัวที่สมควร ได้รับการพิจารณาเลือกให้เป็นครอบครัวบุญธรรม โดยควรมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ครอบครัวที่สามี-ภรรยาอยู่กินกันอย่างมีความสุข
2. สามี-ภรรยาอายุไม่แก่มากเกินไป
3. มีเหตุผลอันสมควร เช่น ไม่สามารถมีบุตรของตนเองได้
4. สามี-ภรรยาดีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งกายและใจ
5. มีฐานะทรัพย์สินมั่นคง
6. มีรายได้น่าพอใจ
7. มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง
8. ที่อยู่ตั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี
9. สามี-ภรรยาดีมีความคิดเห็นในการเลี้ยงดูเด็ก
10. สามี-ภรรยาไม่ขาดพิียงพอ ในการเลี้ยงดูตัวเอง
11. เป็นผู้มีอุปนิสัยใจคอดี
12. ไม่เป็นผู้มีชื่อเสียงเสื่อมเสียอย่างใดอย่างหนึ่ง
13. มีความต้องการที่จะเลี้ยงเด็กเสมือนเป็นบุตรที่แท้จริง
14. มีผู้เรื่อถือได้รับรองว่าเป็นผู้เหมาะสมที่จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

แต่ข้อเท็จจริงกลับมีปรากฏการณ์ ที่ทำให้การพิจารณาคุณสมบัติเบื้องต้นดังกล่าวต้อง
อนุโลมไปคณสถานการณ์ที่ไม่ควรจะเป็นไปคือ

3.1.1 มีครอบครัวจำนวนมากไปรับเด็กจากโรงพยาบาลโดยตรง เด็กเหล่านี้เป็นเด็ก
ที่มาราคาตลอดแล้วทอดทิ้งไป โดยส่วนใหญ่ผู้แจ้งที่อยู่เป็นความเท็จไว้กับโรงพยาบาล การรับเด็กจาก
โรงพยาบาลโดยตรง มักได้รับความร่วมมือจากบุคลากรของโรงพยาบาลนั้นๆ (ด้วยเหตุผลเพื่อช่วยให้เด็ก
ได้มีครอบครัวโดยเร็ว) ส่วนการดำเนินการแจ้งตำรวจและกรมประชาสงเคราะห์จึงกระทำในภายหลัง
ครอบครัวที่รับเด็กไปเลี้ยงดูแล้ว และประสงค์จะรับเด็กเหล่านั้นเป็นบุตรบุญธรรม จะ
ต้องมาขึ้นเรื่องขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในภายหลัง ซึ่งศูนย์บุตรฯ แม้จะดำเนินการตามขั้นตอนตาม
ระเบียบ แต่มักจะต้องอนุมัติให้มีการจดทะเบียนในที่สุด เพราะเด็กอยู่กับครอบครัวแล้ว แม้ครอบครัวนั้น
จะขาดคุณสมบัติที่เหมาะสมที่จะเป็นครอบครัวบุญธรรมก็ตาม และในบางกรณีหลังจากครอบครัวเลี้ยงดู
เด็กได้ระยะหนึ่งแล้ว ไม่ประสงค์จะเลี้ยงดูเด็กต่อไป ครอบครัวเหล่านั้นมักจะนำเด็กมาส่งคืนโรงพยาบาล
หรือสถานสงเคราะห์ ซึ่งกรณีนี้ นอกจากจะส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็กแล้ว ยังเป็นการลดโอกาสที่เด็ก
จะได้ไปอยู่กับครอบครัวที่เหมาะสมอย่างแท้จริง ในขณะที่เด็กยังทำให้เด็กในสถานสงเคราะห์มีโอกาส
ที่จะ ได้มีครอบครัวน้อยลง เพราะถูกเปลี่ยนมือไปมา

ตลอดระยะเวลาการจัดหาครอบครัวบุญธรรม ได้มีการส่งเด็กคืนกรมประชาสงเคราะห์
หรือคืนกับองค์กรสวัสดิภาพเด็กอยู่บ้าง แม้เมื่อเทียบกับจำนวนบุตรบุญธรรมที่จดทะเบียนไปทั้งหมด จะ
เป็นอัตราส่วนที่ไม่สูงนัก แต่การส่งคืนเด็กแม้เพียงรายเดียว ก็แสดงถึงความล้มเหลวของการจัดครอบครัว
บุญธรรมให้แก่เด็กคนนั้น และผู้ที่ได้รับผลกระทบที่รุนแรงที่สุดคือตัวเด็ก ส่วนการส่งเด็กอาจมีสาเหตุได้
ทั้งจากทางครอบครัว เช่น ไม่มีความพร้อมอย่างแท้จริงในการเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม ไม่เข้าใจจิตใจ
ของเด็กกำพร้า ฯลฯ หรืออาจจะเกิดจากตัวเด็กเอง เช่น ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวได้เลย
เป็นต้น

3.1.2 ครอบครัวจำนวนมากขอรับเด็กโดยระบุตัวเด็ก (ตาราง 2 อ้างแล้ว)

โดยปกติหากไม่มีการระบุตัวเด็กในการขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม การจัดคู่เด็กและครอบครัวจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ขอได้รับอนุมัติคำอนุญาตฉบับแล้วและให้มีการพิจารณาเด็ก (เลือกเด็ก) อย่างไรก็ตามสถิติการขอรับเด็กของกรมฯ โดยระบุตัวเด็ก ถัดมียศตราสูงกว่าแบบไม่ระบุตัวเด็ก ผู้ขอที่ระบุตัวเด็กส่วนหนึ่งคือ เด็กที่เกิดจากสถานสงเคราะห์ อันเกิดจากการเชื่อมเชือนเด็ก ทบเด็ก และเกิดความถูกระคายต้องการรับเลี้ยงดู แต่ส่วนใหญ่เป็นการขอเด็กที่ผู้ขอรับจากโรงพยาบาลโดยตรง และเลี้ยงดูมาตั้งแต่ต้น

3.2 ทัศนคติของคนไทย

พบว่าคนไทยส่วนใหญ่ ยังมีทัศนคติไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ส่วนใหญ่ แล้วยังไม่ต้องการที่จะให้เด็กที่รับเป็นบุตรบุญธรรมได้ทราบความจริงอย่างตรงไปตรงมาว่า เป็นบุตรบุญธรรม โดยมีความเชื่อว่า ด้านเด็กทราบความจริงแล้วจะเป็นปัญหาแก่เด็ก อาจทำให้เด็กไม่มีความรักและผูกพันคน โดยไม่ยอมรับข้อเท็จจริงว่า ถึงอย่างไรก็ตามสักวันหนึ่งเด็กก็จะต้องทราบความจริงในที่สุด เนื่องจากวิธีการดำเนินชีวิตของคนไทยแตกต่างไปจากชาวต่างชาติที่มีการติดต่อใกล้ชิดกับบุคคลที่อยู่ในช่วงศีลหรือญาติ ดังนั้นจึงพบว่า แม้ผู้รับบุตรบุญธรรมจะปิดบังความจริงกับเด็ก แต่โอกาสที่เด็กจะรู้ถึงภูมิหลังของตนเองจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะญาติที่น้องของผู้รับบุตรบุญธรรมที่เดินทางไปได้สูง ซึ่งบางครั้งทำให้เด็กเกิดอาการช็อค เพราะไม่ได้รับการเตรียมความรู้สึกละแวมมาก่อน และเป็นผลให้เด็กมีอาการเปลี่ยนแปลงความประพฤติ จนบางครั้งกลายเป็นพฤติกรรมที่ผู้เป็นบิดามารดาบุญธรรมไม่สามารถยอมรับได้ เป็นเหตุให้เกิดความไม่สงบสุขภายในครอบครัวอาจถึงไม่สามารถอยู่ร่วมกันต่อไปได้ ซึ่งพบว่า ยิ่งเด็กที่เป็นบุตรบุญธรรมมาจากครอบครัวที่แตกต่างกันมาก โดยเฉพาะเป็นเด็กกำพร้า ถูกทอดทิ้ง ความรุนแรงของความต้อการปกปิดประวัติของเด็กก็ยิ่งมากขึ้น ผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมบางรายถึงกับพยายามเปลี่ยนชื่อของตัวเองเป็นบิดามารดาของเด็กแทน ซึ่งเป็นที่ผิดกฎหมายบางรายต้อการปกปิดเพื่อนบ้านถึงกับต้องย้ายบ้านก็มี

นอกจากนั้น ครอบครัวไทยมักต้อการเลือกเด็กที่มีหน้าตา สีสัน ลักษณะตามที่คนต้อการ (ขณะที่องค์กรมักพิจารณาเลือกเด็กที่แข็งแรง ไม่โง่เขลา ฯลฯ) เพื่อมิให้เป็นภาระแก่ครอบครัวบุญธรรม

จนเกินไป) และในด้านเหตุผลครอบครัวไทยมีเหตุผลอันไม่สมควรในการขอเลิก เช่น ขอไปเป็นเพื่อนแก่
หงา ขอไปเป็นเพื่อนกับลูก ฯลฯ นอกจากนั้นครอบครัวไทยยังมีแนวโน้มที่จะส่งเด็กคืนหากเลี้ยงเด็กไป
แล้วกลายเป็นเด็กทร ไม่ใค้อ่างใจ หรือเมื่อมีผู้ทักท้วงว่า “ควง” ของเด็กไม่ดี ไม่สมพงษ์กับครอบครัว
หรือเด็กมี “โทงว้าง” ไม่ถูกค้อง ฯลฯ

3.3 การเตรียมความพร้อม

กระบวนการเตรียมความพร้อมของครอบครัวก่อนรับเด็กเป็นบุตรธรรมในส่วนครอบครัว
บุตรธรรมชาวไทยทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย รวมทั้งไม่เข้าใจในกระบวนการเตรียมความพร้อม ทั้งนี้
เนื่องจากยังไม่มีการจัดกระบวนการเตรียมความพร้อมที่ชัดเจนในประเทศไทย นอกจากนี้ ครอบครัว
บุตรธรรมชาวไทยยังมีทัศนะเรื่องการปกปิดความเป็นจริงให้เด็กรู้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการ
เร่งจัดการกระบวนการเตรียมความพร้อมให้แก่ครอบครัว รวมทั้งการรณรงค์เปลี่ยนแปลงทัศนคติของ
สังคมต่อการรับเด็กเป็นบุตรบุตรธรรม

3.4 ความไม่สมดุขยของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน

ในด้านกระบวนการรับเด็กเป็นบุตรบุตรธรรม ทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชน ต่างคำนึงการ
ความซันคอนและหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ ความแตกต่างระหว่างภาครัฐและเอกชนขึ้นอยู่กับโครง
สร้างและลักษณะการทำงานขององค์กร โครรัฐซึ่งมีการทำงานแบบแยกส่วน แต่ละหน่วยงานจะทำงาน
ตามภาระหน้าที่ ขณะเดียวกันจำนวนเด็กและคำร้องที่จะค้องดำเนินการมีสัดส่วนที่ไม่สมดุขยกับเจ้าหน้าที่
ที่รับผิดชอบ ประกอบกับองค์กรภาครัฐจะมีปัจจัยภายนอกหลายประการที่ทำให้การทำงานไม่ค้องเนื่องใน
บางกรณี เช่นในสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดทุกแห่ง มีบุคคลากรจำกัด แต่มีภาระกิจหน้าที่ด้าน
สวัสดิการสังคมครอบคลุมทั้งจังหวัดทำให้ความละเอียดรอบคอบ - ในการปฏิบัติงานด้านบุตรบุตรธรรม
ลดน้อยลง

สำหรับองค์กรภาคเอกชนจะสามารถทำงานใค้อ่างครบวงจร นับตั้งแต่การขั้บขั้หรือ
ป้องกันการทำแท้ง จนกระทั่งถึงการจัดหาครอบครัวทดแทน ทำให้มีความคล่องตัวและมีความยืดหยุ่นใน
การทำงาน สามารถติดตามกรณีเร่งด่วนใค้อ่างทันการ

3.5 อายุที่ไม่เหมาะสมของผู้รับเด็ก

อายุของผู้ขอที่อยู่ในช่วงวัย 50 ปีขึ้นไป ยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้ขอชาวไทย ซึ่งส่วนใหญ่ในอายุขานนี้มักค่อนข้างมีความพร้อมในแง่เศรษฐกิจพอสมควร แต่เหตุผลในการขอรับเด็ก คือ เหนง ลูกๆ โคหมคแล้ว ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริง หากบุคคลกลุ่มดังกล่าวขอรับเด็กที่อายุน้อยเพื่อการเลี้ยงดูเป็นบุตรที่แท้จริง น่าจะมีช่องว่างระหว่างวัยมีจ้นน้อย (ไม่รวมกรณีการรับเด็กโค ซึ่งอาจจะเป็นญาติ หลาน ลูกศิษย์ภรรยา ฯลฯ) ประสิทธิภาพในการเลี้ยงดู ความพร้อมและความเข้าอกเข้าใจบุตรบุญธรรม ฯลฯ อาจจะไม่เหมาะสมเต็มที่ตามที่ควรจะเป็น ซึ่งในความเป็นจริง การเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม ต้องใช้ความละเอียดอ่อน รับผิดชอบมากกว่าเลี้ยงบุตรแท้ๆ เสียอีก

3.6 กระบวนการติดตามที่ไม่ต่อเนื่องภายหลังจดทะเบียนแล้ว

ยังขาดการติดตามเด็กภายหลังการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว ทั้งการติดตามเพื่อการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาก็กับเด็กและครอบครัว การดูแลคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก รวมทั้งการศึกษาค้นคว้าต่างๆ ที่จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนากระบวนการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป เพราะ ในความเป็นจริง การจดทะเบียน มีใจหลักประกันความสุขของเด็ก

3.7 การพยายามลดขั้นตอนที่จำเป็นของข้อกำหนด

พบว่าแม้ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการได้พยายามช่วยเหลือให้เด็กได้เข้าสู่ครอบครัวโดยเร็วแล้วก็ตาม แต่การปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายบางขั้นตอน ยังมีความจำเป็นและเป็นการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของทั้งเด็ก และครอบครัว แต่ก็ยังมีครอบครัวจำนวนมากปฏิบัติขั้นขั้นตอนของข้อกำหนด ทำให้เกิดปัญหาความมาหลายประการ

บทที่ 4

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อสรุป

การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อประโยชน์ต่อเด็กที่มีความมั่นใจว่าเด็กนั้นไม่สามารถอาศัยอยู่กับพ่อแม่ที่แท้จริงได้อีกแล้ว การหาครอบครัวบุญธรรมให้แก่เด็กจึงเป็นกระบวนการเสาะแสวงหาครอบครัวใหม่ที่สามารถเลี้ยงดูเด็ก ให้มีพัฒนาการที่ดีตามธรรมชาติแทนครอบครัวเดิม ซึ่งไม่อาจกระทำหน้าที่ได้ กระบวนการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ไม่ใช่เรื่องของแต่ละคนจะตกลงกันเอง บุคคลที่ควรเกี่ยวข้องที่สำคัญมี 5 กลุ่ม ซึ่งเจ้าหน้าที่ในฐานะองค์กรสวัสดิภาพเด็กจะต้องให้ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน คือ

กลุ่มที่ 1. ครอบครัวเดิมหรือพ่อแม่ที่แท้จริงของเด็ก

กลุ่มที่ 2. ตัวเด็กเอง

กลุ่มที่ 3. ผู้ที่รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

กลุ่มที่ 4. สังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งหมด

กลุ่มที่ 5. องค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ

กลุ่มที่หนึ่งผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ พ่อ-แม่ที่แท้จริง เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องคำนึงมาตรการทุกวิถีทาง ที่จะเสริมสร้างหรือช่วยเหลือครอบครัวเดิมของเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถอยู่ภายใต้การดูแลจากครอบครัวเดิมของคนหรือแคววมของครอบครัวดั้งเดิม โดยวิธีการต่างๆ ให้ได้

กลุ่มที่สอง คือ ตัวเด็ก เด็กต้องการสิทธิพิเศษที่จะช่วยพัฒนาสุขภาพจากการเป็นผู้รับเพื่อจะเป็นผู้ให้ในวันหน้า ตามแนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็กที่ตกอยู่ในภาวะยากลำบากไม่ว่าจะเป็นเด็กกำพร้าหรือถูกทอดทิ้งที่เป็นทั้งแนวคิดทฤษฎีหรือแนวคิดปฏิบัติ มีความสอดคล้องในประเด็นสำคัญก็คือการช่วยให้เด็กเข้าสู่ระบบครอบครัวปกติโดยเร็วที่สุด เส้นทางสถานสงเคราะห์จะเป็นเส้นทางสุดท้ายที่ไม่มีทางเลือก

กลุ่มที่สาม ผู้ที่จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ควรต้องได้รับการพิจารณาคุณสมบัติอย่างละเอียดรอบคอบดังกล่าวแล้ว นอกเหนือจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ในแง่เหตุผลที่ขอรับเด็ก และทัศนคติต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานเบื้องต้น ควรได้รับการเสริมสร้างความเข้าใจ เพราะเป็นกลุ่มที่เป็นตัวแปร พลิกผัน ชีวิตอนาคตของเด็กให้ต้องบอบช้ำอีก หากต้องถูกเปลี่ยนมือบ่อยๆ เพราะเด็กไม่อาจปกป้องคุ้มครองตัวเองได้

กลุ่มที่สี่ สังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งหมด เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องคำนึงตั้งแต่วิธีการดำเนินชีวิตของครอบครัวบุญธรรม เครื่องญาติ เพื่อนบ้าน และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ แม้ว่าจะมีการผลักดันให้มีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมเรียบร้อยแล้วก็ตาม แต่ทะเบียนบุตรบุญธรรม ไม่ได้เป็นเครื่องพิสูจน์หรือประกันได้ว่าเด็กจะสามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวใหม่ได้อย่างมีความสุข

กลุ่มที่ห้า องค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกระดับต้องมีมาตรการในการดำเนินงานที่มุ่งประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ แต่เท่าที่เป็นอยู่ครอบครัวส่วนใหญ่ต้องการความรวดเร็วหรือความสมประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง และในบางครั้งองค์กรและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่ได้ประสานสัมพันธ์กันเท่าที่ควร ผลกระทบทั้งหมดจึงตกอยู่กับเด็ก

4.2 ข้อเสนอแนะ

1. **ระดับนโยบาย** สิ่งที่ควรพิจารณาคือ การทบทวนบทบาทของกรมประชาสงเคราะห์ ต่องานสวัสดิการสังคม ซึ่งหมายรวมถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาสประเภทต่างๆ อันเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องจัดสวัสดิการสังคม รวมไปถึงกลุ่มเด็กกำพร้า/ถูกทอดทิ้ง ที่อยู่ในความอุปการะของสถานสงเคราะห์ ซึ่งจะต้องดำเนินการจัดหาครอบครัวทดแทน ไม่ว่าจะในรูปของครอบครัวอุปถัมภ์หรือครอบครัวบุญธรรม ว่าสมควรจะเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ให้บริการตรง มาเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริม รวมทั้งเป็นผู้ควบคุมคุณภาพตามหลักวิชาการ โดยการประสานความร่วมมือกับองค์กรสวัสดิภาพเด็กต่างๆ ที่ได้รับอนุญาต และอยู่ในความควบคุมดูแล โดยคัดกระบวนการที่ซ้ำซ้อนกันออก เพื่อลดปัญหาค่าใช้จ่ายประมาณและบุคลากรที่นับวันที่จะขาดแคลน ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เด็กกำพร้า/ถูกทอดทิ้ง ได้เข้าสู่ระบบครอบครัวปกติโดยเร็วที่สุด โดยมีข้อมูลกลางที่ถ่ายเทกันได้

2. **การเสริมความพร้อมด้านต่างๆ** โดยเฉพาะการพัฒนาความรู้ความสามารถ และจิตสำนึกของบุคลากรทุกระดับ

2.1 **ด้านตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน** และกระบวนการด้านธุรการควรมีการนิเทศ และเน้นอันเป็นพิเศษในเรื่องการใช้เทคนิคต่างๆ ของกระบวนการสังคมสงเคราะห์ โดยเริ่มตั้งแต่

2.1.1 การรับคำร้อง นักสังคมสงเคราะห์ ควรมีวิธีการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงถึงวัตถุประสงค์ของการขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม การอธิบายข้อกฎหมายและพิจารณาทัศนคติเบื้องต้นของผู้ขอรับเด็กที่มีต่อตัวเด็ก ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ผู้ขอรับเด็กได้ประเมินตนเองให้แน่ชัดว่าสมควรจะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมหรือไม่ มิใช่เพียงนำคำร้องไปกรอกแล้วคอยผลการดำเนินการ

2.1.2 การไปเยี่ยมครอบครัวผู้ขอรับเด็ก เพื่อดูสภาพแวดล้อมและความเหมาะสมไม่ควรทิ้งเวลาให้เนิ่นนานเกินไป จากการสัมภาษณ์ผู้ขอรับเด็กหลายครอบครัว กล่าวไว้ขั้นตอนนี้ใช้เวลายากบางคนเปลี่ยนใจและล้มเลิกหลังจากกรอกขอการเยี่ยมบ้านถึง 3 - 4 เดือน โดยเฉพาะในต่างจังหวัดซึ่งมีบุคลากรจำกัด

2.1.3 ด้านการสอบประวัติเด็ก เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่ถ้าเจ้าพนักงานจำกัดหลายประการบางครั้งที่ผู้ขอรับเด็กต้องไปดำเนินการเอง ซึ่งเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง เพราะอาชญากรรมชื่อ-ชาย เล็กโตไม่ตั้งใจ ระหว่างผู้ขอ กับ บิดามารดาของเด็ก

แนวทางการแก้ไข ใน 2.1.1, 2.1.2 และ 2.1.3

ในข้ออุปสรรคต่างๆ ดังกล่าวนี้นับเป็นสาเหตุหนึ่งที่ผู้ขอรับเด็กมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อองค์กร และการบริการของเจ้าหน้าที่ ซึ่งสามารถแก้ไขร่วมกันได้ ในระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานหรือนักสังคมสงเคราะห์ ของหน่วยงาน ควรได้มีการสัมมนาพบปะและเปลี่ยนข้อคิดเห็นปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานร่วมกัน เช่น นักสังคมสงเคราะห์ของศูนย์อำนาจการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม นักสังคมสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์เด็ก นักสังคมสงเคราะห์ของสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด หรือ ขององค์กรสวัสดิภาพเด็กและของโรงพยาบาลต่างๆ ที่มีเด็กถูกทอดทิ้งเป็นต้น

3. **ด้านครอบครัวบุญธรรม** ควรสนับสนุนให้ครอบครัวบุญธรรมรวมกลุ่มกันให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนทัศนคติต่างๆ ที่มี

เห็นไป อาจสามารถแก้ไขหรือสร้างความเข้าใจร่วมกันใหม่โดยกลุ่มของพวกเดียวกันเอง และสามารถช่วยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้สาธารณชนได้ทราบ และร่วมมือกันในการช่วยเหลือเด็ก โดยสรุปคือเป็นการสนับสนุนครอบครัวบุญธรรมให้มีการเตรียมพร้อมในเรื่องต่าง ๆ ทั้งก่อนรับเด็กและระหว่างการเดินทางตลอดจนกระทั่งเด็กเติบโตไป เพื่อมิให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการกินเลี้ยง

4. **ด้านองค์การสงเคราะห์** ต้องให้ความร่วมมือเต็มใจให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้ขออุปการะเด็กที่ไปพิจารณาอุปการะ เช่น วิธีการเลี้ยงดูอาหารการกิน พฤติกรรมบางประการ เพราะสถานสงเคราะห์ย่อมใกล้ชิดเด็กมากที่สุด สามารถให้ข้อมูลเบื้องต้นต่าง ๆ ที่ผู้ขออุปการะเด็กอยากทราบเพื่อซักถามวิตกกังวล หรือทัศนคติที่ไม่ดีต่าง ๆ ต่อเด็ก เป็นการให้ผู้ขอรับเด็กเตรียมพร้อมในการรับอุปการะต่อจากสถานสงเคราะห์ โดยเฉพาะเด็กโต การเตรียมความพร้อมต่าง ๆ ต้องรอบคอบเพิ่มขึ้น

5. **ด้านการติดตามผล** นักสังคมสงเคราะห์ควรมีบทบาทด้านการประเมินผลหรือติดตามผลอย่างต่อเนื่องทุกระยะ เพราะเป็นการสนับสนุนให้เด็กและครอบครัวมีสายสัมพันธ์ที่ค้ำคั่นอย่างต่อเนื่อง เพราะคงได้กล่าวแล้วการจดทะเบียนบุญธรรมมิใช่เป็นหลักประกันว่าเด็กจะมีความสุขตลอดไป จากข้อเท็จจริงในปัจจุบัน การติดตามผลระหว่างการทดลองเลี้ยงดู กระทำเพียง 3 เดือนครั้ง ซึ่งอาจไม่ทันต่อปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและครอบครัว โดยเฉพาะในสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด ซึ่งมีการะกิจด้านอื่นๆ มาก การติดตามเยี่ยมเยียนเด็กมีน้อยครั้ง บางครั้งมีการนัดหมายให้ผู้ขอรับเด็กเป็นฝ่ายนำเด็กมาเอง ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของการดูความเหมาะสมระหว่างการทดลองเลี้ยงดู นอกจากนั้นพบว่าบางครั้งเด็กและครอบครัวผู้ขอรับ มีปัญหาสะสมอยู่ระหว่างกัน โดยปราศจากผู้ช่วยเหลือแนะนำอย่างใกล้ชิดต่อเนื่องทำให้เด็กต้องหนีคดีออกจากครอบครัวไปเร่ร่อนตั้งถิ่นฐาน และหนีบ่อยครั้งที่ฝ่ายครอบครัวเอง ก็ตัดสินใจส่งเด็กคืนสถานสงเคราะห์ ซึ่งไม่เป็นผลดีแก่ฝ่ายใดทั้งสิ้น

6. **ด้านการประชาสัมพันธ์** ควรประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นแก่สังคมเพื่อรับรู้ร่วมกันถึงปัญหาของเด็กและครอบครัว และร่วมมือกันช่วยเหลือกับทั้งสร้างแนวความคิดหรือทัศนคติว่าการช่วยเหลือรับเลี้ยงมาเลี้ยงดูเป็นความคิดสากล โดยเฉพาะด้านการรับเด็กเป็นบุญธรรมไม่ใช่เรื่องน่าอับอายหรือต้องปกปิดเป็นความลับ

ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม "การรับบุตรบุญธรรม" นิตยสารการประชาสงเคราะห์.
2535 ปีที่ 35 ฉบับที่ 5 (กันยายน - ตุลาคม 2537). กรุงเทพมหานคร :
บริษัทเผลโล่การพิมพ์

ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม "ทิศทางของศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมใน
สถานการณ์ปัจจุบันและในอนาคต" นิตยสารการประชา
2538 สงเคราะห์ ปีที่ 38 ฉบับที่ 5 (กันยายน - ตุลาคม 2538).
กรุงเทพมหานคร : บริษัทเผลโล่การพิมพ์

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ **อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก.**
2526 กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.

สุจินตนา ศรีประเสริฐ **บุตรบุญธรรมตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม**
2537 พ.ศ.2522. วิทยานิพนธ์ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุพัตรา เพชรมณี **รายงานการวิจัยทัศนคติของคนไทยบางกลุ่มต่อการรับ**
2522 **บุตรบุญธรรม** คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์